

До сьвітла!

Найнещасливішим, найбільшійшим чоловіком на сьвітлі — се неписьменний, се той, що не вміє читати ні писати.

Житє — се безвинна борба. А хто хоче жити, хто хоче вийти побідником у борбі, сей мусить учити ся.

Чоловік письменний прочитає книжку, одну і другу, тай научить ся з них, як боротись з всяким лихом а як здобувати для себе гаразд, словом, як поступати, щоби легше жилось на білому сьвітлі. Тимчасом, чоловік темний, неписьменний не порадить собі. Наука для нього неприступна, бо не вміючи читати, не знає черпати з її скарбниці, з її чародійного жерела, що називає ся книжка.

І ми мусимо брати ся до науки, щоби ліпше жили на сьвітлі. Як тіло без поживи, риба без води, так чоловік нині, особливо чоловік бідний, не може жити на сьвітлі без науки. Відучи і горюєш чоловіче. У тебе вічний недостаток, тай це всякі вороги напоїли ся на тебе і нищать тебе тай твоє добро на кожному кроці. Отже коли бажаш поліпшити свою долю, захити паном у — своїй таки хаті — то мусиш брати ся до науки, мусиш читати книжки і часописи.

В теперішних часах темні люди засуджені на смерть ще за жатя на сьвітлі. Сьвіт не рахує ся з нами, кепкує з них, погсрджує ними, начеб їх і не було. Вони снують ся по сьвітлі, але не живуть справдешним житєм, бо не можуть нічого добути тай мусять улягти навіть і дрібній жмїнці ворогів.

Наш народ, а особливо туг, належить до таких за-суджених на смерть ще за жатя. І не дивниця, що всякий над ним збиткує ся. Не дивниця, що ся чорна, непросьвічена маса гине без сьвітла, пропадає марно без кісна ні „для Бога, ні для людей.“

Кільки то в нас — не беремо вже загально, — лиш хотяйби тільки в „Союзі“ таких відділів, де ледь кілька одиниць вміє читати і писати. І у тім власне діле лихо. І великою задачею наших письменних людей є се лихо як найскорше усунути, значить не-письменних навчити письма, темних просьвітити, не-арочим вказати путь до сьвітла.

Стара се пісня — скаже не один — і вже до зну-дження ми її наслухали ся. Правда. Але мимо того що зроблено?... Одно велике нічо! Тисячі було у нас проєктів що до поправи тих невідрадних відносин, голоси патріотів лунали однак наче голос кличучого в пустини. Наша суєтність, місто подавали проєк-ти зібрати, належито обговорити, місто сим проєктам надати якусь реальну форму — приплескує проєкто-давцям — і спокійно дальше нічо не робить.

І ми в дійсности живемо від довшого часу лиш проєктами. Тішимо ся нами, наче дитина новою іграш-кою, будуємо висші школи: поверхи і дах — але не будуємо підстав, підвалин, про які думати чи не хо-чемо чи не любимо.

Правда, у нас нема ніяких спеціальних фондів на просьвіту — але коли уложимо біляне, коли зре-чемо ся річий непотрібних за які платять ся, то ста-не нам на всьо....

Лиш таке діло є трівке, таке тільки діло ставе сяльно проти всіх ворожих хуртовин, яке вийшло з посеред мас народу, яке опирає ся на них. І коли всі дотеперішні проєкти, всі заходи в тім напрямі всі дотеперішні проєкти, всі заходи в тім напрямі полишили ся без ніяких наслідків, лишім народови праву його долі. І тепер власне йде зима з довгими, скучними вечорами. Не гаймо отже часу, але берім

ся до діла. Без крику, без реклами, але за се тим щирійше, з тим більшою посьвятою.

В кожній місцевости, в кождім відділі, в кождім товаристві найде ся кількох людей щирої волі, котрі для добра народа — не за гроші, не для виславлюва-ня ся, але з народного обовязку переймуть на себе обовязок навчити неграмотних письма. Адже, коли чоловік сам вміє читати і писати, то зможе легко і другого сего навчити. Се не велика штука, лиш тре-ба хотіти.

От, приміром, має хтось неписьменних сусідів, то сейчас повинен ся взяти навчити їх письма. Не усіх. З разу двох, трьох найбільше. Як скаже їм про се, то вони певно з охотою пристають на науку. А на се не треба й так багато часу. От тепер, довгими вечо-рами, то можна що дня навчитись трохи.

Ану, попробуйте письменні братя навчити гра-моти своїх неписьменних братів-сестер! Як можете і вмієте — так учіть, а як навчите, то зробите сям ве-лике народне діло. Прислужитесь дуже до двигнення просьвіти поміж нашим народом для добра загальної народної справи. Бо як усі наші брати будуть гра-мотні, як усі вони відтак стануть присвоювати собі збутки науки, то і нам засяє краща доля, завитає і до нас просьвітний день.

До діла отже братя Русини! До грамоти і науки!

З політики.

Хто слідить за політичним житєм яким живе те-перішній сьвіт, а передовсім великі мілітарні держа-ви в Європі, добачить у нїм послїдними часами вели-чезне замїтанє. Причина того лежить у винайдено послїдними роками машин до літаня і балюнів до кермованя.

Фінансова рівновага великих держав протягом десятих літ з таким величезним трудом усталена, на-раз захитала ся. Днесь для нікого не є се вже тай-ною, що великі держави формально стогнуть під тягаром довгів та лиш з найбільшим трудом можуть витиснути ще якусь дрібничку з людю, накладяючи лихварські податки на найпотрібніші до житя арти-кули. Народи починають що раз частійше бурити ся на свої уряди, починають щораз стислійше контро-лювати видатки своїх урядів а загальне невдоволенє росте з кождим днем.

Се безнастанне формальне перелїцтовуванє себе держав в видаваню мільярдів на узброєня довело до сего, що всюди більша половина доходів з податків йде на будову нових воєнних кораблів, гармат, кара-бїнів, обдовжує край, стає безоглядним рабунком май-на і житєвих сил горожан. І нараз показує ся, що сі всі мільони викинено марно.

Проби іменно вказали, що машина до літаня чи балюн до кермованя, умієтно ужиті, можуть знищити сухопутні армії, розбити найгордїйшу флоту сталь-них панцирників, що мільярди вложені в будову обо-ронних твердинь чи морських панцирників можуть бути страчені в одній хвилині, коли та свобідна воз-душна пташина скине з обляків відповідну скількість дьванїту. Морські чи сухопутні потвори, здвигнені коштом мільонів, вимагаючи до своєї обслуги тисячі рук можуть бути знищені одною зручною одвицею.

І щоби сему зарадити всі держави навперейми старають ся дістати для себе сей новий рід оружїя. А однак з другого боку чи то машина до літаня, чи балюни все ще не суть так видосконалені, щоб мож-казати, що ліпших вже не буде. Навпаки: кождий

день приносить все нові вісти про нові удїпшення, нові винаходи.

І тут доперва показує ся, на яких крухих підва-линах уряди європейських держав опирали свою силу, як дрібної нераз потрібно причини, аби розбити в порох ті їх рекламовані бовзі сили, показує ся, що вимикає ся їм з рук монополє воєнних средств, а народи, що цілі віки були приневолені віддавати їм на послуги податок крови і майна, можуть кожної хвилини зажадати від урядів зданя звіту з їх газдів-ства, переняти самам власть в свої руки і раз на завсїгди розчислити ся з усякими панями з „Божої ласки“.

І нічо дивного, що всюди тепер запанувало якесь дивне ожиданє чогось непевного, а однак вже близько-го, запанувала якась боязнь перед чимсь незнаним але несучим справедливий суд і кару.

Вік двацятий несе зі собою успокоєнє для усіх терплячих і гноблених — а ума людські починають поволи пізнавати причини загальної несправедливости і зла і приходять до висновку, що хліба для усіх є аж надто, але треба його добувати працею а не війною і давленєм одні других.

Єго Ексцеленція

Митрополит гр. Шептицкий

зволить загостити

до гр. кат. церкви сьв. Йоана Хрестителя
в Newark, N. J. при Court Str.

в второк дня 4-го октобра о год. 7-їй веч.

На се велике торжество запрошує ся усіх паро-хїян. Вступ за тїкетами і добровільними жертвами.

Від гр. кат. Уряду парох. в Newark, N. J.

Позір! Українці Позір!

Заходом Укр. Моб. „Просьвіта“, 60. 204 Р. К. С. в Нью Йорку
відограє ся

в суботу дня 1-го жовтня (октобра) 1910 р.
в MANHATTAN LYCEUM HALL

66 -68 E. 4-th Str. New York, N. Y.

перший раз на американській землі

штуну театральну в 5 діях Льва Толстїйського під а.

ІЛЬКО ПАЩАК

F153 або „ЧЕТВЕРТА ЗАПОВІДЬ“

Режїсер т. С. Нрицкий. Орхестра т. П. Гуменюна.

ЦІНИ МІСЦЬ:

I-рядне 75 цнт., II-рядне 50 цнт., III-рядне 35 цнт.;
місце стояче і на галерїї по 25 цнт.

Почашок точне о год. 8-їй вечером

Наса отворена о год. 6-їй вечером.

По представленю Баль і Почта Любви.

Комїтет Тов. „ПРОСЬВІТА“.

Боротьба за право.

По роману К. Г. Францола. — Переклад Мих. Атаманюк.

(Дальше)

Одна лиш бабуса із села Ванилова не хотіла вірити, щоби пропав чоловік, на якого вона поклала всю надію, що уратує її донечку. Її донечка, Татяна, була засуджена на кару смерті, і чекала послідньої хвилі в Черновецькій тюрмі. Судії по своїм засуді, післали цісареві просьбу о помилуванє. Скромна, молода українська дівчина, рідко краси, була дочкою лісного сторожа і виросла в нужді, серед тяжкої праці. Припадок привів в їх бідну хатинку лісного Котинського, у якого батько Татяни служив. З того дня відвідував ту хатину майже що дня. Та дуже скоро він старався заманити дівчину обіцянками, та скоро змінював обіцянки на погрози. Дівчина не хотіла і слухати ні о чім. Тогда він рішив програти побережника о руку його дочка. Татяна однако не хотіла за него вийти заміж. У неї був жених, молодий, гарний парубок з другого села, якого вона дуже любила. Тогда пан Катинський взяв ся за підду роботу. Він віддав жениха Татяни і не чекаючи бражки в рекрути, а коли і то не помогло, прогнав побережника і його родину серед зими з хатинки. Татяні удало ся все таки успокоїти рідню. Сусідний завідатель дібр із милосердя дав їм у себе місце, бачучи їх немилосердну судьбу. Той управитель був вдоць, старших літ. В скорі той чоловік залюбив ся в Татяні. Він о-казав ся щасливішим; Татяна рішила забезпечити жита своєї рідні і вийти заміж за того доброго і чесного старика. А напрасна слабість батька укріпила її постанову. В той час почали ходити погані слухи о ній. Пан Катинський підкупив свого стрільця і той став розповсюджувати про Татяну чутку, що вона піддержує з ним любовні зносини. Старик спитав стрільця, а той потвердив свято присягою. Управитель відказав ся женити з Татяною і вся родина знова знайшла ся в прикрім положенню. Та судьба ще раз усміхнула ся їм. Богата селянка із села Барилів прийняла Татяну до себе на службу і дала приют її матери і сиротам. Пан Катинський приказав сільському суду, визвати селянку до суду, як звідвицу, що дає приют розпустницям. Татяна не знесла того; вона взяла зброю батька, початувала на Котинського і убила його, після чого сама віддала себе в руки властям.

Вислухавши страшне оповідання старенької, Тарас і Іляріон постановили помочти тій жінці.

Та їх виправа була в найвишшій степені небезпечна. По лівій стороні їх дороги находило ся много війска під проводом генерала, а в переді лежало місто з десять тисяч мешканцями і з більшим числом жовнір. Ватага пробирала ся тільки ноцію і то по диких стежинках пильненько оминаючи кождісіньке село. Если-б їх замичено і звістка дійшла до Заболотова і Чернівців — то діло-б приграно; в кілька годинах жовніри загородили-б їм дорогу повороту в гору і їм тоді прийшло-б ся або піддатися, або згинуть.

На розсвіті четвертого дня добила ся ватага до безлюдної місцевости, перерізаної глибоким ярмом і укрита ся в ребрі гори серед зарослі і обламків скал. Коло полудня прийшли сюди розвідчики. Їх звістки обіцяли мало гарного. Хоть тюрма і находила ся на самім краю міста, та майже рядом з него були касарні, в яких містило ся три сотні жовнір.

Не зважаючи на те, рішив Тарас перевести напад.

Вечером підняв ся сильний вітер з проливним дощем. Під шум зливи удало ся ватазі пробратися не помітно на подвірє тюрми. В касарні сторожа нічого не чула. Тарас зліз з коня і з п'ятьдесяти людьми пішов до ворот тюрми. Сторож в будці закрімав, не вспів проснути ся, як йому звязали і руки і ноги а рот заткали платком.

Тарас застукав в браму. Кілька хвиль було тихо, тільки вітер стогнав і дощ лив ся як з коновки. Тарас застукав другий раз. За дверима почув ся брязк ключів і заспаний, сердитий голос спитав: — Що там?

— Ревізія, — грміко і приказуючо відповів Тарас.

Двері скоренько відчинили ся. За хвилину дверник був в руках кількох людей.

— Поведи нас до Татяні Боденко, — сказав Тарас, — ми тоби нічого злого не зробимо. Я — местник.

Придверник задрожав зі страху; він провів Тараса коридором і відчинив двері казні, де була замкнена Татяна. Її скоро винесли і привязали до сідла. Через кілька хвиль ватага мчала ся скорістю блискавки.

У тежа удала ся як немож ліпше.

Та і за містом ватага не могла уважати ся безпечною. Если власти дали знати сейчас в Заболотів, їм могли замкнути дорогу. І справді, другого дня вечером вони наткнули ся з першою лінією війска генерала. То були гузари; та їх було не багато; вони не рішили ся увійти з ними в бій а лише обміняли ся кількома вистрілами. Одна куля ранила Омелюка; вірний слуга Тараса упав з коня, ранений на смерть. Його підняли і відвезли в гори.

Новий подвиг Тараса наніс на цілий округ сильне вражіння. Відважний набіг затемнив всі його попередні успіхи. Крім того гузари твердили, що число ватаги яку вони стріляли, вносило не меньше п'ять сот чоловік. Гінці летіли із Черновець до Коломиї, із Коломиї до Львова а зі Львова до Відня.

Близько через неділю окружний суд дістав письмо, в якому звивало ся не гаїно освободити Анницю і її дітей. Крім того, радидило ся сейчас вислати до Тараса посередників, щоби наклонили його до мирного жита. Посередники мали сказати йому ось що:

— Правительство, переконавши ся, що Тарас Бараболя до свого виступу був чесним підданим і рішив ся супротивити ся властям, тільки завдяки судовому ділу між громадою і управителем, постановило: даний вирок зняти і зарядити нове слідство. Власти надіють ся та звістка застановити його переступну діяльність, бо права його селян будуть цілковито справлені. Предложуєть ся йому заглядити свою вину щирим каїнням. Та однак, не мож йому і товаришам обіцяти повну безкарність, однак жита їх певне.

Окружний начальник сейчас освободив Анницю, а до Тараса окружний суд рішив післати адвоката Старковського і отця Льва.

VIII.

Одного дня, вертаючи ся до своєї оселі, Тарас побачив на дорогі молодця. Уже здалека він пізнав в нім слугу Анниці — Галька. Галько кинув ся йому зі слъозами до ній і почав цілувати його руку.

— Слава Богу, — говорив він, — скінчило ся наше нещастя! Твоя жінка і діти свободні! Підемо, вони тут!

— Тут? — скрикнув Тарас.

— Та чомуж вони не прийшли сюди?

— З ними отець Лев і пан із міста той, що вів твою розправу.

Тарас зблід; потім він мовчки сів на коня, і пігнав його що сили так, що Галько ледво міг поспіти за ним.

Побачивши Анницю і дітей, Тарас скочив з коня і не звертаючи уваги на присутних, кинув ся до жінки і пригорнув її в своїх обняттях. Анниця обвила своїми руками його шию. Вони стояли обнявши ся і не були в силі промовити ані слова; слъоза душила їх. Потім Тарас почав обніматися дітми. Посадивши їх рядом з собою, він погладив рукою бліде ізхудне лице Анниці.

Вона склонила ся на його груди і тихо плакала. Так минуло з пів години. В кінці, Тарас встав, ще раз обняв і поцілував жінку і дітей, цілком як би прощавався з ними.

Потім сказав йому адвокат:

— Окружний начальник просив переказати, що він сам поїде в Зулавці і перепроводить слідство, так, що земля з певністю буде звернена людям, не зі страху перед местником, а із справедливости. Селяни, що зложили кривоприсягу і нікчемник, що їх підкупив, будуть покарані. Тепер я питаю тебе, — чи маєш ти тепер причину провадити дальше боротьбу?

Тарас стояв, переводячи з трудом віддих... Він нічого не відповів.

— Ти ще думаєш? — закричала Анниця в собі.

— Зістав його, — застановив її сьвященик, — дай йому спокійно розсудити справу.

— Тарасе, я вже не говорю об тім, що найрозумніше було вхопити ся тобі за той припадок, щоби спасти своє жите і успокоїти жінку і діточок. Впрочім причина, думаю, що пхнула тебе до того, вже усунена. Не вже-ж совість дозволила тобі продовжати свій суд і розправи як все розрішено по справедливости?

— Я не вірю тому — відповів Тарас. — В Зулавцях поповнено грабж і кривоприсягу. Надармо я, не жалюючи ніяких жертв, молив о поміч. Злодіїви позиставили то, що він украв, нікчемник глузував собі з тих, у кого була чиста совість. І аж тепер, за повних три роки вони нагадали ся, що повинні вони сповнити свій довг. І чому то, думаєте? Тому, що я близько пів року, як досить значно напам'яну їх об тім. Відповідай, колиб я приноровив ся до твоєї ради і лишив ся в селі жити спокійним селянином, чи добрили би ся провірення нашої справи?

— Хто знає, — відповів адвокат. — Може бути, — другий случай...

— Досить, — перебив його Тарас. — Ти сам сказав, що справи поміч случай, а случай виринув з того, що я взяв ся за оружя. Не будь того случаю, нікчемники продовжали би спокійне пожиття по прежнему. Та то противить ся волі пана Бога. В нашій країні, жи видиш сам, неюбходими судії і местник. Гаїка я не пересудую; я переконав ся, що є ще більші нікчемники! Хто, скажіть будь ласка, розправив би ся з сьвящеником-езуїтом в Косовицях, колиб не вдало ся було мені його знищити? І хто поручить, що безправства не будуть продовжати ся? Чи можете ви мені поклясти ся, що від сьогодні не знайде ся пригнобленого, який би на дармо шукав свого права?

— Розумієть ся, що то ми ручити не можемо, — сказав адвокат.

— А коли так, — я зістаю ся судією і местником, доки того буде потрібно в тій стороні.

— Тарасе! — скрикнула Анниця, — що ти говориш?

— Послухай Тарасе, — змішав ся сьвященик, — виновні тут не судії, не урядники і не цісар. Хтож винен, — спитаєш ся. По перед усього винен тут несправедливий устрій сільських порядків. Та змінити такий порядок зразу не мож. Дідичі користуют ся своїм правом на основі законів. Та вір мені Тарасе, несправедливість панує не тільки у нас. Несправедливість є всюди, де живуть лиш люди, тому, бо люди не ангели. І коли ти будеш бороти ся тепер, ти будеш бороти ся проти цісара, не проти не правди, а проти люцкої природи, яку змінити ти не в силі.

Тарас довго мовчав, роздумуючи над тим, що сказав сьвященик; потім він похитав головою.

— По части твоя правда, — сказав він. — Та ось з чим я не можу помилити ся і не повинен допускати ся неправди. Тому то я повинен продовжати своє діло.

— Ти засліплений, — скрикнув сьвященик. — Таж ти наловняєш переялкою цілу країну. Хибаж не піднесе ся проти тебе пролита кров невинних жовнір, кров твоїх таки погібших людей.

— Право висше людського жита! — відповів Тарас, так говорити мені мій розум і моя совість. На праві оснований свій:

— На праві оснований свій, — відповів сьвященик.

— Та хибаж ти можеш заручити, що кожде твоє рішенє основанє на справедливости!

— В тім я здаю ся на свій розум і совість. Ти знаєш всі мої діла; назви мені хоть один несправедливий засуд.

— А убійство судії Гоженав!

— Вони із боязні перед людьми сповнили протизаконний наказ властей.

— Тарасе, — з трудом промовив сьвященик, — одиноко оправдує тебе те, що ти не знав, як стояла справа.

— Я все знав, перебив його Тарас.

— Ти скажеш що він був звязаний присягою! Ніяка присяга не може заставити чоловіка поповнити підлість, і тому мій засуд над судією справедливий.

— Та хибаж ти певний, що ти ніколи не перевів несправедливий засуд? — спитав адвокат.

— Я вірю, що чесний чоловік вес зуміє відрізнити правду від неправди.

— А коли прийде хвиля, і ти сам признаєш ся перед своєю совістю, що поповнив неправду?

— То буде найстрашніший день в мойому житю! Тоді я більше не судія а простий розбійник, який не має права судити. Тоді я сам віддам ся в руки ваших судій. Так і розкажіть тим, що вас сюди прислали.

Всі замовкли.

— Анниця, чи знаєш...

— Ані слова... Слухай. До сих пор я знала, що ти робив то, що приказувала тобі совість і я покорила ся судбі. Я думала все:

„Будь горда! Твій чоловік не похожий на других людей; він вступив ся за праве діло, та тому, що не міг осягнути право законною дорогою, то добиває ся його зі зброєю в руках. Він вступив ся

за праве діло і повинен побідити, а потім він верне ся і враз з ним верне ся і наше щастя?“ Я знала, що тебе не мине кара, що ти можеш попасти в гірму. Та я погодила ся з тим. „Він герой“, — думала я, — „і торма не запятнує такого чоловіка!“ Я з радістю прийняла ту звістку, з якою прийшли ті люди. А ти хочеш нас покрити соромом.

— Анниця!

— Мовчи. Землю віддано селу; і твоя справа покінчена. Ти повинен вернути ся, інакше ти не борець і не местник, а нуждений розбійник, жестокий рабівник...

— Жінко!

— Розбійника я не можу уважати своїм чоловіком. Відповідай: підеш ти з нами, чи ні?

— Я не можу.

— Но, так забирай ся і не клич на дармо, коли наступить твій смертний час...

Вона не договорила страшних слів і упала без памяти.

Тарас закряв руками лице. Мягким кроком, не оглядаючи ся, він підійшов до коня, з трудом підвів ся на сідло і поскакав до „Чорного Озера“.

IX.

Другого ня окружний начальник з драгонами прийхав в село Зулавці. Крім слідства що до громадської землі, він ще мав вговорити мешканців Зулавців, що їм треба розпратати ся з мрією про волю і запровадити в замок представителя від графа Бареккі. Граф найшов чоловіка який згодив ся взяти на себе трудну задачу поправити похібки Гаїка. То був Гонга, старий мужик, знаючий обичаї і звичаї тамошнього населеня.

Воно удало ся окружному начальникови, як не мож лучше. Селяни довідали ся, що їм віддадуть їх землю, і стрітили його досить приязно. Бєсїда Гонги розвіяла послідне невдоволенє, бо він заявив, що його пан, не чекаючи суду, зрікає ся землі, яку незаконно забрано у селян. Потім окружному начальникови удало ся дізнати ся о криво-присязі. Кількох селян призначено ся, що піддали ся спокусі; їх намовляли сам управитель і його староста Болеслав склонив їх підкупом до того. Окружний начальник зіставив тих селян на волі під доглядом старшин.

Покінчивши діло, вернув він в Заболотні. То, що йому переказали отець Лев і адвокат про бесїду з Тарасом, ані кривітки його не здивувало.

— Ми сповняли свій довг, сказав він. Тепер нам треба захищати ся від нього. Добити ся до „Чорного Озера“ не можливо, бо там прийдеть ся мати діло з гуцулами, а ми знаємо, що то за люди. Та все одно. Ми його побідимо.

Вересень перешов спокійно, бо ніхто не звертав ся до Тараса з жалобами, які-б він уважав гідним свого вмішаня. Один тільки доніс здавав ся йому досить важним. Була то жалоба на Степана Цуковского, управителя Босівки. Король, один із людей ватаги Тараса, раз скаазв йому:

— Атамане! твоє діло тільки до половини зроблене, доки живе той старий чорт в своїм барлозі.

І він розказав Тарасови цілий ряд пригноблень і насильств які терпіли мешканці від Цуковского.

— Я довго жив у тім селі слугою, і надивив ся на його діла; ані одна скотина в хліві, ані одна дівчина не була у ного безпечною. Правда, то були давні часи, та вчєра я знова почув від товариша о таких насильствах, що аж волося ставало дубом.

— Чомуж мужики не покличуть нашого атамана? — спитав я у товариша. — Він відповів, що селяни до того упали духом від горя і нужди, що потратили розум і волю. Дозволь мені атамане зайти в Босівку, і розвідати ся про все в подробицях.

Король поїхав.

Тарас розказав своїм людям, яку відповідь він дав посередникам правительству; та він нічого не сказав їм о тім, як тяженько було йому розставити ся з жінкою і дітьми.

Горе Тараса було так велике, що всі прочі неприємности незвичайно разили його душу. Тепер головне лико було в тім, що між його людьми і чуцулами все заходили спори. То ізза жита, то ізза походів, і так все.

І в тім вернув ся Король з донбсом. Враз з ним прийшли два мужики. Один з них був судя села Босівки Герасим, а другий Василь називав ся. Вони оповіли Тарасови о нужді села а в кінці додав сумно Василь:

— Той драбуга збезчестив мою дочку... його голос задрожав увірвав ся. Він замовк.

(Дальше буде).

Гей пора!

(На арію: Не пора).

Гей пора нам любити, пора,
Свій народ, свою мову, свій край,
Здобувати пора всі народні добра.
Боже нам, Русинам, помагай!

Чєх і Росіянин і Поляк,
Кождий любить свою сторону.
Час і нам, Русинам, полюбить ось так
Любу, милу свою вітчину!

Гей поглянь, де твоя вітчизна:
Там де Лемків, де Войків верхи,
Де Поділе й гуцульська верховина
І України преславні степи.

Гей пора нам любити, пора,
Трийцятьмільоновий свій рід,
Здобувати у згоді народні добра.
Гей до волі, до щастя в похід!

Сьвящ. М. Дорочкошич.

**ВІЧЕ
в Woonsocket, R. I.**

І розвіє ся могутним голосом вічевий дзвін по усій американській Русі. В кого не замерла ще руська душа, не окамяніло руське серце, ішов на сумні збори, аби у гурті рідних, в товаристві неполею вигнаних у чужину братів заплакати широким сльозою над свіжою могилкою свого Брата, заплакати тим дужче, чим більше важкою була рана, завдана нашій Неньці-Вітчизні.

І коли нині — хоть лише спомин остав з самої події — на її згадку кривавить ще руське серце, коли наші брати по обох боках кордону стогнуть під важким ярмом своїх опікунів, то тим прикріпше і більше жалко стає, що під так урочисту хвилю стрічаємо людців-запроданців, ества, що відпурали ся свого народа, своєї мови і віри, що не лиш оподалік стоять від того масового „живого“ руху, а це прикладають свою юдину руку на те, аби катівська власть темноти обняла ширші круги, аби осліпити й тих, що прочули. І як колись Юда — переводячи своє нікчемне діло зради, не оцілював підлоту свого вчинку, засліплений жадобкою блискучої мамони, жадний за всяку ціну її здобути, так і нині новітні Юди руського народа засліплени жадобкою „рублей“ і похвал „от можних сего світа“, не глядять на підлоту своєї ренегатської роботи, а пробують розбивати усяке діло, на яким знати печать світла і правди.

Бо совині очі не зносять совісного світла, а юдина совість не в силі погодити ся з правдою.

Як по усій Америці, і ми скликали народне віче до Woonsocket, R. I., на день 4-го вересня с. р. Віче було заповіджене на 4 години перед тим народ виповнив галю.

І радувало ся твоє серце, коли ти бачив, що многі вічевики не жалували ні труду, ні коштів, аби прибути на се народне свято. Були гості з Fall River, Mass., з Providence, з Middletown та з інших доколичних плейнів. Та попри них появили ся на гали й чужі нам люді-пизматики, що за всяку ціну постановили собі розбити отсе віче. А що їх була лише мала горсточка, тож вони звернули ся о поміч до тих Русинів, які належать до т. зв. старої партії, хоч сі послідні стоять твердо при своїй руській католицькій Церкві і вірі.

І коли п. А. Швець отворив віче — бо о. Довгович не міг на час прибути з Бостону — вказуючи на підля, задля якої скликано його і предложив вибір председателя і секретарів вічевих, пизматики і подраженні в своїй амбіції їх союзники запротестували проти поданого вибору. А щоби при

голосованю таки їх сторона не перепала, счинили крик і сварку так, що ніяк не мож було говорити, бо один другого не чув. Усякі персвазі: ми не зійшли ся тут сварити, нехай вічевики від себе подадуть председателя і т. и. не помогла, бо людяцям ходило о замкнене віча.

Що йно вечером вже, коли на гали появил ся прибувший з Бостону о. В. Довгович, усполюсь зовсім. Все — видно було — вижидали від него розвязки сеї будь що будь прикної справи. Та наш сьвященик розвідавшись, про що справа йде, сказав, що нам треба доконче віче відбутися, бо на те ми тут і зійшли ся, а без спеціально вибраної президії можемо обійти ся, бо вона de facto (в дійсності) була.

І не тикаючи сеї болячки, приступив відразу до річи. В тричверти годинній промові представив справу народнього шкільництва в Галичині, розказуючи про многі події як наочний свідок, виказуючи по числам, в якій відношеню стоять руські школи до такихже польських, як тяжко добути одну сільську руську школу, кільки борби треба було звести, аби отворено державну касу на одну руську гімназію, хоч Русини так само — коли не більше — платять до тоїж каси керваву данину податків як і другі народи Австрії, як довго вже домагають ся Русини правно належної і конституційно забезпеченої їм найвищої школи руської себто руського університету у Львові, та всякі домаганя, петиції, ба навіть завзята борба наших народних послів і в парламенті і в соїмі — все те оставало без успіху, без відповіди. Ляхи — ся „moderna wysoko-kulturalna dziedzina“ ужила всіх способів і своїх впливів так на цісарським дворі у Відні як і перед міністрами, аби руський нарід очернити, представити темним, диким, варварським, неспосібним до ніякого поступу, до якоїсь високої просвіти. Через те послідовало огірчене в кождім руським серцю і увесь руський галицький народ почув ся приневоленим взяти ся за острійшу тактику борби, о світло для себе і своїх діточок. Борба перенесла ся до самої сьвятині науки, на університет, а ляцькі академики, наховстані лайдацькими професорами, рішили відбутися сю борбу кроваво, аби choć nie hogoowo, ale zdrowo зазначити свою брутальність і оніку, яку вони находили у своїх властей. Вислідом тих борб попри инше було й те, що сего року упав по нашій стороні труп, попила ся невинна кров бл. п. Адама Коцка. Через те, коли на так остру дорогу зійшла борба наших братів у старім краю, що ляцька безчесна, лайдацька рука зажадала аж крові і смерти нашої знам не годить ся спати сном блаженних та прагнати сльозами очима, як

наші брати один за одним будуть лягати в домовину. Ми — американські Русини — хоч не можемо взяти дійсної участі у тій борбі з непрошеними опікунами і катами, можемо і мусимо помочти їм і морально і матеріально. Нані є нашим найсвятійшим народним обовязком себе і других братів освідомити і просьвітити, грімким голосом запротестувати проти надужити і кривд, заповіданих нашому народови, і своїми хочби й послідними лептами здвинути свою рідну школу на рідній мові, бо: „в своїй хаті своя правда і сила і воля“, бо тільки з рідної нам школи виїде руське покоління таким, якого б і Бог і ми собі бажали. Чесна і справедлива борба, яку досі вів руський народ, мусить побідити, як світло побіджує темноту.

Грімкі оплески слухачів дали наглядне сьвідоцтво, що вони еднають ся у тій думці, для сеї цілі і борби.

Відтак виступив другий бесідник п. М. Чагарин, зачинаючи свою промову красним віршом власного утвору, у яким накликав братів, аби покинули бездільність, оспалість, а стали до борби, до життя. Галицькі страйки, се знак найчорнішої біді руського хлопа, а причиною усього того лиха є ніхто инший, як ляцька шляхта, який усе здасть ся, що руський хлоп ще й нині обовязаний робити їй панщину. На ляцьку шляхту має робити руський народ, аби було їй за що гуляти та в карти грати. Та народ прозрів, почув себе себодійним і сьвідомим і нині не бути вже панщиною.

П. М. Пшоневський з Providence розказав про різні, а несчислимі надужитя галицьких урядів. Куди не повернеш ся бідний Русин, а усюди йому жбурне перший ліпший писарина таким прізвиськом, що стидно його ту й назвати. З усіх сторін Ляхи постановили напасти й знити руський народ, але се їм не удасть ся, бо народ то жива сила, то само житє, яке побідити годі. У тій борбі і нам треба стати поруч наших братів і допомочти їм усіми силами, а перемога буде наша.

Говорив ще п. Л. Швак; плакав над тим, що галицький соїм відобраз за допомогу товариству ім. Качковського (голос: За російський патріотизм), накинув ся на намого посла п. Кавелюка, який по його думці спричинив відобране субвенції, а відтак накинув ся ще на американську газету „Rusin“. Причина того була у тим, що — мовляв — сьвященики, і то руські, видають газету для руського народа латинськими буквами тай не на руській мові. Заключенс: що ті сьвященики хочуть руський народ не просьвітити та повести на руську сторону, а ословачити чи ополячити.

Коли бесідник скінчив, присутний сьвященик, о.

Довгович, чув ся приневоленим пояснити отсю другу справу, бо многі, не знаючи сеї часописи, могли б були справді думати, що річ має ся так, як її представив п. Швак. Чиж руський народ з угорської сторони виноват у тим, що Мадяри — подібно, як у нас Ляхи — не дали спромочи вивчитись йому по руські читати та писати? Чиж через те, що та частина руського народа не знає руського письма, вже має бути усіми погорджена? Чи протівно повинні і мусять найти ся люди — а такі Богу дякувати найшли ся — котріб заопікували ся тими Русинами і завернули їх з дороги ословаченя та змадьяризованя, на яку вони дійсно й зійшли. І ціла саля відгукувала ся справедливим осудом та поспалилась горячі оплески на адресу тих угорсько-руських сьвящеників, які взяли ся за видаванє „Русина“.

Відтак промовляли ще пп. Т. Магальяс і А. Швець. Оба бесідники в річевих промовах виказували плястичним способом усї наші кривди та нехтованє наших прав, говорили про усе те, що кождому галицькому Русинови звісне аж надто, бо майже від коліски. Від самого уродженя аж до гробової дошки переливаєть ся йому від того добра з ляцької ласки, а коли та панська ласка не смакує хлопови і коли він посміє обурити ся на се „szlachetne“ опікунство, то пани у відповідь знають поставити не справедливість, не християнську любов до свого ближнього, а цілі компанії жандармів та війська і грають ся житєм руського хлопа мов дикі звірі. Не перша се кров, й не перше жите вкоротилось з їх вини, та тим більша буде Божа месть, яка досягне їх напевно.

Особливе вражінє викликала бесіда п. І. Чагарина, який, хоч і неписьменний, дуже гарно і етично змалював ту борбу нашої студентської молодіжї о свою рідну школу. Діти наші — студентство — казав — се наш рідний любий дьвіт у нашому таки власному городі. Та до того города залізли чужі люді — розбишаки; не могли підгризти коріня, то насильно виривають його з рідної землі, аби він не пилів ся на нашім городі, аби ми ним не тїпили ся, не гордувались. Та з тим більшою завзятостю нам, батькам того дьвіту, треба стояти на сторожі того города і пильнувати, аби не покликана злодійська рука не понизила квіток, треба стояти на сторожі того города і пильнувати, аби не покликана злодійська рука не понизила квіток, треба нам підлявати їх своїми власними руками, аби вони видали зі себе здоровий овоч науки, хосенну працю для дальших поколінь.

До голосу записало ся було ще декількох, та задля пізної пори порішено лише предложене резолюцій, які вічевики прийняли через аклямацію. Ось вони: 1. Руське народне віче в Woonsocket, R. I. узнає покійного Адама Коцка народним мучеником за сьвяті права наші і висказує свій сердечний жал і співчутє осаротілій Матері і Родині. 2. Протестує проти тих безправств, яких Ляхи доцускають ся на нашім народі і висказує погорду австрійському правительству, що пішло на вислуги ляцьким панам. 3. Домагає ся строгого і безсторонного слідства в справі послідних подій на львівській університеті і справедливого потягненя до відповідальности виновників. 4. Домагає ся приверненя тих законів і привілеїв, які нашому народови правно належать ся, а особливо домагає ся як найскорійшого основи руського університету у Львові. 5. Заявляємо нашим Братям в старім краю, що у борбі за сьвяті права наші еднаємось з ними і по своїм силам допоможемо їм у ній. Честь і слава усім, що йдуть на здобутє світла і правди!

Годять ся піднести, що на віче прибуло поважне число дівчат і жінок. Видно, що й вони інтересують ся чимсь більше, як тільки домашнім господарством. Честь і слава Вам, руські жінки, що умієте оцінити вагу народних справ і народної сьвідомости, бо лише щиро народні, патріотичні матері виховають нас покоління, що любить ме своє рідне та з'уміє постояти о свої права. Слава і признанє усім, що потрудили ся коло сего віча, що доложили й від себе цеголку до тої великанської будови, у якій має зродитись сьвідомість і сила, правда і воля нашого люду. Лише через організацію, навіяну духом любови, з'єднану в стремліню до правди, ми станемо сильні, могучі і страшні для наших ворогів.

Після оголошеного звіту на самім ще вічу зібрано на рідну школу \$22.73. Жертвували отсі добродії: п. А. Швець \$1.50 — по \$1.00 пп.: Т. Магальяс, М. Чагарин, Й. Чагарин, І. Чагарин; — по 50 цнт. пп.: Он. Червінський, П. Курцярекий, Й. Довбовус, Н. Лисий, І. Швець, А. Ковальчук, М. Веселюк, С. Чачковський, І. Ронко, А. Тимків, Ф. Варживок, М. Галас, Д. Ковальчук, А. Палічевський, М. Карась, Ст. Виспянський, Ксеня Бирич; — по 25 цнт. пп. Марія Ронко, Ірина Ронко, Марія Дриндак. Дрібними датками зібрано \$5.98, а дня 5. вересня на парастасї за упокой бл. п. Адама Коцка \$4.13 і додатково пізнійше \$1.25 і \$2.00 від о. В. Довговича. Гроші сї в сумі \$28.11 передал п. Теодор Магальяс на мої руки, які я вислав на адресу

„Дністра“ ч. кн. вклад. 6800 як слідує, 14. вересня 1910 р. (Boston North Postal Sta., Mass.) число реєситу 42443 \$26.93 або 132.01 К. і дня 20 вересня 1910 р. (той сам офіс) число реєситу 42645, \$1.64 або 8.04 К. До сї суми п. Зарицька доложила 45 цнт. і 23 цнт. на оплату порта, що й вчинено по її волі. За усї ті щедрі датки сердечне руське „Спаси Біг“ складаю отим в імени комітету усім добродіям. Бог Всевишний сторицею нехай заплатить Вам за Вашу щедрість, бо Вашими лептами може не одна бідна руська дитинка отримав сьвітло рідної науки на славу нашого народа і на забезпеченє його будучности.

о. Вол Довгович. На слідуочий день 5-го вересня відправив о. В. Довгович в місцевій парохіальній церкві сьпівану Службу Богу для тутешнього брацтва „Запорожської Січі“, якої заходом скликано було вчерашне віче. В часі богослуженя виголосив проповідь до брацтва, у якій виказуючи на фактах любов козацтва до своєї віри і народу, задрів присутних, аби й вони вступили в слїди своїх батьків і чесним патріотичним житєм стали гідними тої славної назви: січовиків. По Службі Божій відправив ще парастас за упокой бл. п. Адама Коцка, на яким зібрано ще \$4.13.

Слава запорожському товариству, що не оставо по заду інших міст, а дбало і дбає о просьвіту і народне осьвідомленє своїх братів. Сїйте здорове зерно правди, а сторичний плід, обильні живива зберуть Ваші діти на славу нашого народа і на мильв спомин по Вас. Во найкращім споминю, який може лишити чоловік на сїй землі, се його добрі діла.

Богдан.

ВЕЛИКИЙ БАЛЬ відбуде ся на дохід Братства сьв. Апп. Петра і Павла в понеділок дня 7-го листопада 1910 р. в гали при латин. костелі сьв. Атаназія в Curtis Bay, Md. Початок о год. 7-ій вечер. Вступ 25 цнт.

Австрийське Бюро Траді.
Дав роботу до реставрантів, готелів, салонів, на фарми.
Бєли не маєте роботи то ідіть до того бора, а там для Вас о роботу поставрають ся Властьгель еств Русия. Парарайте своїх людей. **F154**
Адрес:
Austrian Labor Bureau
335 E. 20 STR. NEW YORK CITY

Хто не уміє говорити по англійськи
а хотїв би мати доброго помічника до науки, нехай купить собі **Русько-Явлітськой ТЛУМАЧ**
Сторін 256. Тверда оправа. Шля 60 центів. Гроші вислайте прва з адрессом, череа моні-ордер або почтовими марками.
Замовляти у:
And. Sawka, 52 Greene St., Jersey City, N. J.

R. J. GLICK
Агенс асекураційний від озгла
30 Офіс находить ся в
WILLIAM McCONNELL BUILDING
SHAMOKIN, PA.

"SWOBODA"

(LIBERTY)

The Ruthenian Weekly

184 Hudson St.,

Published every Thursday at 184 Hudson St., New York, N. Y.

Published by

The Little Russian Nat'l Union of America.

Established 1893.

ANTH. CURKOWSKY, editor, 184 Hudson St., NEW YORK, N. Y.**K. KIRCZOW,** manager, NEW YORK, N. Y.

Terms: Two dollars a year.

Advertising rates furnished on application.

Entered as second-class matter December 21 1906, at the Post Office at New York, N. Y. under the Act of Congress of March 3, 1879.

"Свобода"

журнал для руського народа в Америці і орган "Р. Н. Союзу", виходить щотижня в четвер і коштує:

в Америці на 12 місяців ... \$2.00 до стар. краю на 12 місяців \$2.00 в Америці на 6 місяців \$1.00

Оплатувати газету треба завжди з гори.

Адрес: **"SVOBODA"** 184 Hudson St., New York, N. Y. Телефон 7074 Spring.

Дописи просять ся писати пишеш на одній стороні картки. Дописи непригожі до друку пишуть ся, наколи з гори не було означено, що жадася її звороту і не було залучено марок на зворот.

Брешти та міру май!

(Причинок до історії царславної правдомовності).

Добре то писав наші „Шершень“ у своїм останнім числі за господина Боруха, що у „Боруха видно горе, бо що више то розпорє“. І то щира правда. В 33 числі пшизматицького „Свѣта“ бабрає Борух, що в 3-го Str. не перейшла до гр. кат. церкви св. о. Николая в Пасаїку „ані одна нога“. А вже в слідуічим числі 34. пише той сам бабрайло такє: „Перше гр. кат. ісповідники, а пізнійше пшизматицькі, збунтувались через те, що не удало ся овладіти гр. кат. церквою на 3. Str.“ Отже у Боруха так як у патлатого його Владика — є дві правди і два язики — бо раз каже, що з пшизми не перейшла ані одна нога на гр. кат. віру, аж ту раптом і то за тиждень пише, що вже збунтували ся „пізнійше пшизматицькі ісповідники“!

Видно, що Боруха годувала мати як був малим самими маківками, або мусіло помотати ся йому в голові з надмірної ревності в пропагованю пшизми. Воїть ся сарака, щоби москалі не прогнали на сто вітрів, так як зробили з його крайном, не меншим „попечителем свѣтої пшизми“, Пшизмакою (а тогди хоть сядь Гершонь та плач), та нуже гавкати на всі заставки що слина на язик принесе. Най-би вже і брехав, коби ся лише не повисив з великого фанатизму, а то буря могла

би наробити Богу духа винним Американцям шкоди.

А тепер послушайте робітники і робітниця руські, як то забезпечили москалі в спільці з Борухом запроданцем Вашу працю-кервавицю, церков на 3. Str. Борух пише такє: „Ми (Москалі і ренегат Борух) записали добровільно церков на 3. Str. на російського Архипшпага in trust for the Congregation“!!! Чи розумно Вам Русини з 3. Str.?! Ваща церков-вже не Ваща, бо вже записав Борух чортові свою душу, а Вашу церков бідному російському найвисшому архієреєви царю Миколушці!! Але, що теперішна церков деревяна і стара не надає ся на дарунок найвисшому настоятелюві і видимій голові пшизматицької церкви царю Миколушці, тому ухвалили також добровільно побудувати церков за сто пшизматицьких тисячів доларів!!! Бідний Борух все еще себе дурить, що його викроплять Москалі на батюшку (так як Шлянту хіба!) ну і тому мусить крутити як пшець скірою, а часом і язик вивалити з бреханя, щоби батюшкю остати. І чому ж наш Русин має перестати бути „дурним Іваном“ і не помочи бідному Борухови видрапати ся в батюшки?! Чому галицький колтун не має зложити на російського царя сто пшизматицьких тисячів доларів на нову царславну церков на 3. Str. в Пасаїку? Хіба би не був колтуном!! Нам здає ся, що тепер не здурить Борух нашого робітника і робітницю своїм бреханєм і тих мудрих, російських колтунів не буде вже понад два тисячі, бо поутикають від здирства російських егзекутників не на одній нозі але такої обома і то бігцем.

Борух боїть ся третої церкви в Пасаїку як чорт води! Він каже: „по-що то людей розбивати і здирати з посліднього центя“. От і маєте оборонця Боруха народолупця!! Той замаківчений філософ єсть тої гадки, що дванадцять тисяч доларів зтягнута з тисячу народа єсть здирством, а вже не єсть здирством зтягнута з народа хотяй-би було 2000 душ сто пшизматицьких тисячів доларів. Та ж рахуй а увидиш, що єслиби було всіх московських калакунів і галицьких колтунів ренегатів два тисячі, то на кожду душу випадає 1150, словами тисячу сто пшизматицьких доларів на голову, але ти не даш, твій батюшка також не дасть і цента на церков, а борше возьме те, що покаже ся, і еще більше треба буде розписати розмету на голову.

Конкуренція троха за велика на бідний робучий нарід і кождий се видить, що будова церкви за сто пшизматицьких тисячів на бідних руських робітників, єсть чистою руїною так цілої громади, як і кожного з осібна. Московські підли-

зні кажуть, що розмет 10 доларів, який тепер ухвалили не єсть великий, але чому они не скажуть того, кільки то разів ухвалять зтягнута з народа по 10 доларів заким натягнуть на сто пшизматицьких тисячів?! Борух з Клопотовським думають, що руський робітник такий дурний як они мудрі і тому не загикнувши ся кричать в церкві, в гали, при барі, на стріті і по російських шматах-газетах, що дванадцять тисяч доларів єсть більша сума від сто пшизматицьких тисячів!! От чому то Борух боїть ся третої церкви; він не бояв би ся ніколи уніятської церкви такої і з таким порядком-господаркою, як на 1. Str. котра платити самих відсотків (interest-у) айришським біскупам, польським ксендзам, та різним trustam 4.800 річно, але боїть ся за те тої третої, бо знає, що трета церков перешкодить Борухови у викропленю його на батюшку. І тому бере Боруха кацапська пшизма!! Борухови напсувало найбільше крови те, що дівчата утекли від пшизми, наворачнули ся до своєї рідної церкви, а в додатку дали на будову своєї церкви позичку та кличе в розпуці: „Коли маєте гроші, дайте їх до банку (чи не жидівського?) або позичте честним (Москалям) людям!! Хто то є тії честні люди?! Та вже ніхто инший як Клопотовський, Борух і пшизматицькі церковні урядники! Они за гроші і маму свою рідну продадут і віри своєї зречуть ся і стануть ся розпинателями самого Христа Бога не то що — але дайте їм гроші!! А Борух за що пійшов до Москалів на службу, як не за гроші? Та ж той сам Борух написав книжочку під наголовком: „Слово о Extra православній місії в Америці“ 1906 р., а в тій книжочці паплюжить Москалів, архієреїв російських, проґоєреїв, батюшків послідними словами, а коли москалі показали Борухови російський рубель, зараз Борух став їх приятелем а найбільшим ворогом того всего, чого так завзято перед тим боронив!! Тому Борух кличе у своїй дописи: „дайте дівчата гроші честним людям“ Борухови, Клопотовському і т. д. бо они мають пшизматицьку честність!! Одно, що сказав Борух у своїй дописи, можна признати за добре а то пересторогу до робітників словами: „Но за то, коли будете помагати жертвами або позичкою на будову пшизматицької церкви Бог ніколи Вас не поблагословить!!“ То суть його власні слова — Боруха поклик і я бою ся лише того, чи не схоче Борух від тепер плюгати на „пшизму“ а то у него не тяжко. Хто знає чи не наплює такої неправду на царславне, пшизму і свого невідячого Платона — єсли його лише не викропить на батюшку. Змїнив раз свої переконаня,

віру і совість, чому ж би не міг зробити сего другий і третій раз?! Та ж він і так чесний ренегат-запроданець — його не чипить ся жаден встид. Йому плюгате в очи а він скаже: „покажи доллар!“ Дайте доллар або і рубель, а він стане Вам і жидом, бо у него всюда добре і все чесне як може ся лиш попати.

Іван Микитин
бувший шизматик.**Участь жінок в політиці**

Нераз лучас ся нам почувти дещо про жіночий визвольний рух, його мету, способи боротьби й успіхи. От напр. у Фінляндії і Норвегії жінки є послами і радять разом з чоловіками в парламенті про справи свого народу. Часто ніжним жіночим серцем спочувачим всім бідним і угнетеним роблять вони багато добра своему красви.

В Англії ідея визвольного руху веде тисячі жінощ на вулиці, де нераз приходить до завзятої бійки з поліцією. В Польщі одна жінка, Роза Люксембург організує в соціалістичну партію тисячі робітників. І у нас Олена Пчілка Косар єть редакторкою тижневника „Рідний Край“, що ширить політичну і національну свідомість серед великого 30 мільйонного українського народа на російській Україні. Є і в Галичині та на Буковині кілька визначних жінощ Українок.

Тих кілька прикладів показує, що жінки здібні до такої самої роботи, яку роблять чоловіки. І тому мають рацію, жадаючи собі таких самих прав, які мають чоловіки. Жінка також людина, яка трудить ся в житю може більше від чоловіка, двигає на собі тягар иньшого суспільного ладу разом з чоловіком — чому ж їй не дати таких самих прав політичних?

А коли все на світі здобуваєт ся лиш боротьбою, то й ідея жіночої рівності не перемінує ся в дійсність сама собою. І поветась могутий рух визвольний жінощ, який обєднує широкі маси людей, творить партії і різні відтинки. Демократичний сей рух більшає з кождим днем так, як росте освіта і наука. Але і давнійше були жінки, що брали участь в житю політичним; вони виступали як одиначи в зовсім иньших цілях, мало коли піднимаючи голос подібний до иньшого: „хто має обовязки і тягарі — той нехай має й права“! Політика була для них висшим занятєм, до якого допускало їх звичайно високе уроджене і культура — (просвіта). Нераз являли ся жінки дуже добрими політиками, від яких залежала доля цілих народів і країв. Така була Катерина II. цариця російська. Ми не забудемо ніколи її лютих

вчинків, якими скріпила могутість абсолютної Росії: зруйнованя Запорозької Січи, заведеня кріпацтва і цілковитого знищеня автономії України. Сучасна її цариця Марія Тереза реформує свою державу дуже обережно і поволі і видає перші патенти про полєкшене тяжкої долі панцизних селян. Славна є також на весь свѣт англійська королева Єлисавета і багато иньших жінок, що своїм розумом тисячі мужчин могли би завстидати.

В нашій історії виступає княгиня Ольга Мудра, що перша явно ширила у нас грецьку культуру.

Крім тих „високо уроджених“ жінок є ще велике число иньших, які приїдали собі безсмертну славу, як наприклад Жанна д'Арк, названа Орлеанською Дівцею. Вона станула з білим прапором на переді недобитків французьких і повела їх до борби тоді, як ні один чоловік не вазжив ся станути отверго до бою з непереможними Англіїцями і спасає Францію від загибелі. У Франції поставили їй в місті Орлеані величавий памятник. Такої то слави діждала ся дівчина з селянського роду за свою велику любов до пригнобленої вітчизни.

В часі великої революції, що вибухла в Парижі 1799 р. брали жінки живу участь навіть в кровавих боях. З поміж жінощ провідниця найславнійші суть: Теорань де Мерікур, яка жадала утвореня особного жіночого боевого відділу, Олімпія де Жуж, що після „проклямації людських прав“ видала „проклямацію прав жінощ і горожанки“, якої перший параграф говорив: „Жінчина родить ся вільною і має таке саме право як мужчина“, Роза Лякомба, що заснувала „братне товариство революційних амазонек“ і була першою його головою. — Отсе приміри мужеської бодрости і відваги у жінощ. Далекочастійше з'являли ся жінки, які дивували всіх своїм спритом і політичним розумом. Завдяки жінкам заключено після довгої війни мир в Камбре між Францією і Єспанією. Жінки вгасили неодн раз страшний полумінь бою в його почині. Але є ще і тепер такі люди, що не покинули тої фальшивої думки, неначе то жінка була лиш на те, аби служити чоловікови, а навіть терпеливо зносити його примхи.

Тимчасом тисячі прикладів в минувшині і в теперішности показує, що жінчина єсть способна до політичної і всякої публичної діяльності. І щасливий той народ, котрий має просвічене жіноцтво, яке займаєт ся всею душею народними справами. Ніхто так, як жінчина не потрапить впоїти в дитий любов до свого рідного і заохотити їх на ціле жите до завзятої боротьби за права свого народа. Тому, братя товари-

ші, просвѣчіуйте своїх жінок і дочок, давайте їм читати газети і книжки, зацікавлюйте їх всіми народними і політичними справами, якими самі займаєтє ся і за які борете ся. Може серед тих прибитих домашною працею жінощ і дівчат є неодна велика організаторка, котра причинить ся до переваженя ваги долі і гаразду на сторону української народної справи.

Царславні а дикарі.

„Якє їхало, таке здебало“ — каже народна пословица. Таке можна би сказати і о царславних. З великої добайливости о душі, а радше о рублі і долари уганяють вони як Марко по пеклі по цілій Америці, шукаючи собі приклонників. Та не мають якогь щастя — пастир є, а череда не держить ся чомусь купи, розлазить ся. Власні їх люди утікають від православія мов від азійської холєри або чума, бо пізнали ся уже добре на хитрих лисах. „Навертанє“ же між нашими не приносить їм бажаних „успѣховь“. Так і щож їм бідолашним дальше робити? Взяти ся проте тепер на иньшу штуку: почали платити ся до дикунів і між ними шукати приклонників. Навертанє диких, то річ дуже гарна і взнесла і ми не масмо нічого проти тому, однак навертаючи мусить бути сам наворачнений, не може бути крайно глупою людиною і повинен мати в голові розум, а не сїчку.

Серед такої палєної пагілки царславні батюшки втнуть нераз таку дурницю, що хоть берєтє за боки та сьміють ся.

От і тепер найстарший їх патлат, Платон, загнав ся десь аж в Аляску, випукав собі дикунів і там між ними перебував якийсь час.

Видно, що вовка все тягне в ліс... Та лихо його берє, не наше діло, що він там робив і як „подвизав“ ся. Нам чудна лиш його промова, яку він тримав по своїм повороті з Аляски, а котру то промову „Свѣта“ сквапно надрукув, чим зробив цілому царславю православно медвежу прислугу, а нам отворив очи і показав хто то дійсно є — царславне стадо. В однім з послідних чисел „Свѣта“ загорів царславний ступайка Платон вовчою любовю до дикунів. Пише він, що они дуже полюбили православно „веру“ (дїкаво було-б знати, коли мали на се час!), що православє вельми скоро між ними ширить ся, а вкінці каже такє: „Намь, православнимь нужно брать примѣрь отъ тыхъ то дикихъ племенъ“...

От і вилізло шило з міха! Гарне то наше царславє, коли ваш архієпископ „аляутській и сѣверо-американській“ завзивав публично брати примір аж від диких!... Гратулюємо!

Нехайже тепер наші люде, затуманені царславною ду-

рійкою добре над тим при-
вадувають ся.

Ме зі своєї сторони вдяч-
ні Платону за так щирий
висказ і в нагороду за те
жертвуємо йому кишеню зі
штанів Івана Кронштадеко-
го або пончоу Катерини II.
Цар же Николушка пови-
нен жертвувати від себе
хоть одну сотню нагаїв.

Ант. К.

Білий крук.

В ч. 39-ім польської часо-
писи „Ameryka-Echo“ по-
явилась коротка але вель-
ми характеристична нотатка
під заголовком „W imieniu
prawdy.“

„W imieniu prawdy.“

Czytamy w „Dzienniku
Związku Polskiego“ z dnia
14-go b. m.: Arystokraci
sprzedawczyki. Ten sam
„Dz. Z. P.“ który chce
wszystkie słowiańskie na-
rody w jednośc skleić i
stworzyć jedno wielkie
państwo (na czele zaś ma
stać „Dz. Z. P.), pisze z
ubolewaniem, że Klemens
hr. Dzieduszycki z Marty-
nowa Nowego sprzedaje
na parcelacyę wieś Demia-
nów „ruskiemu bankowi.“
Ja zaś myślę, że Demia-
nów, to tak zwana Czer-
wona Rus, czyli należy do
Czerwonej Rusi i że hr.
Dzieduszycki nie sprzedał
Niemcom, ani Moskałom,
tylko temu ludowi, któ-
rych pradziadowie i dzia-
dowie pańszczyznę robili
i kije brali na tym grun-
cie. A zatem niema co u-
bolewać „Dz. Z. P.“ że
złób przepada kawał zie-
mi polskiej, bo ona zo-
staje tam, gdzie była, w
ruskiej wsi i między ru-
skim narodem.

Szymon Litwin.

452 N. Ashland Ave., Chicago, Ill.

Правда? Дивіть ся, як

сей „Звіонзек“, що на
своїх відаках має і герб
Руси, що в своїм статуті
стремить до „zjednoczenia
Polaków, Rusinów i Litwi-
nów“ півить ся на відо-
мість, що руське село пе-
рейшло в руки руської ін-
ституції. Видно, що Поль-
онія корчить ся, що історич-
на Немець метить ся на
сих грабжниках, що після
Каазимірівських та Ягай-
лонських ідей загарили на-
шу „молоком і медом пли-
вучу“ країну, а лишують
її майже пустяком. Та сей
голос один, може на сотки
тисяч Ляхів але й він для
нас характеристичний, бо
доказує, що ми нанами на
сій землі, що ми „не дамо
ся, нас більше тут.“

Пам'ятайте панове від
„Звіонаку“, що ви, мимо
се, що заказались від
„Слова Польського“ вшех-
польською отруєю, все та-
ки маєте між собою людей,
які ваші нісенітничі змо-
жуть опрокинути.

А д. Шимонови Литвінови
належить ся хіба лиш при-
знав і подяка від усього
руського народу. Се для
„Звіонаку“ добра реклама,

а для наших людей, що
суть його членами наука,
в які організації належить
їм вступати.

Е. Р.

НОВИНКИ

КАЛЕНДАР.
Вересень

- 29 Ч Евфиміі
30 П Соф., В., Н., Л.
1 С Жовтень. Евфем.
2 Н Трофима
3 П Евстахія, Тат.
4 В Кондрата,
5 С Фоки Іони пр.

— Минувшого тижня почала
і скінчалась в місті Cleveland,
Ohio XI. Головна Конвенція
Русько-Народного Союзу. Од-
ною з найважливіших змін, яку
уважала конвенція за відповідне
зробити, було ухваленє зміни
назви і чартеру Русько-Народ-
ного Союзу на „Греко-католиць-
кий Руський Союз“ з усіма
дальшими консеквенціями, які
за собою така зміна потягає.
Дальшою замітною зміною є у-
хваленє побільшення об'єму „Сво-
боди“ з дотеперішних 8 на 12
сторін. Незабудо і про наших
рідних, боруючих ся в Галичині
о краю долю і ухвалено гоїнь
жертв на всякі патріотич. цілі.
Подлючи на разі ці коротесенькі
вісти з ухвал послідної Конвен-
ції пічнемо з слідуючим числом
печатати протокол, на підставі
якого доперва буде можна виро-
бити собі ясній образ сео пер-
еломового факту в житю нашої
заморської України.

— Заходом тов. „Подільска
Січ“ в Нью-Йорку відбулись збо-
ри Збержачан дня 18. вересня в
справі приватної Ук. гімназії в
Збаражі.

Вибрано комітет до збираня
складок, в який увійшли М. Бу-
чак, Т. Валігра, В. Барильский,
Л. Вітењко, П. Мороз, П. Ко-
вальчук, В. Дженжера, Д. Кінах,
Д. Робах, А. Микитюк, А. Куш,
М. Марчак, Г. Панахида, Н. Да-
нилевич, А. Флюрко, М. Гарма-
тюк, М. Романюк, Т. Яремчук,
А. Кальба і П. Романьчук. По
сім зложено слідуючі жертви:

В. Наумович 10 долларів; Анд.
Бучак, Г. Осінчук, М. Крук, Т.
Валігура і Дячун по 5 долларів;
Т. Яремчук з дол.; А. Куш, М.
Бучак, П. Данилевич, О. Мащок
і Д. Красновський по 2 доларя;

Д. Лисабей, Я. Лановий, Т. Стан-
іславський, П. Ковальчук, Д. Ро-
бак, П. Мороз, В. Дженжера, І.
Адамович, М. Марчак, Г. Адамо-
вич, П. Романьчук, В. Войко, Л.
Вітењко, Г. Панахида, Д. Кінах,
В. Барильский, І. Робах і В. Ска-
лецкий по 1 доларови; С. Ко-
вальчук і А. Микитюк по 50 цт.
Разом 67 долларів за які вислано
335 корон на приватну українсь-
ку гімназію в Збаражі до рек-
Др. Володимира Біліньского лі-
каря в Збаражі.

Члени Под. Січі.

— Незнанє прав еміграції.
Мимо частих остережень і поу-
чання, несьвідомі чи не знаючі
прав еміграційних Злуч. Держав,
носять дальше ріжні жертви і
наражають ся на страту часу,
грошей і здоровля. От приміром
сими днями прибвз в Европи на
кораблі „Cleveland“ один 70-літ-
ний господар Севастіан Лєсяк
враз зі сином. Заосмотрений він
був в тікет залізничний до Cleve-
land і мав при собі 500 долларів
готівки. Комісія еміграційна від-
мовила вступу Лєсякови (вітцю)
з причини старости, сана же у-
знала за упослідженого на умі і
призначила обох на депортацію.

— Проти топленя трупів. Як
відомо дотепер, померших під-
час подорожи на кораблях подо-
рожних викладано до умисне на
сю ціль призначеного мішка і
кидано у філі морські. Тепер

власне zorganizовало ся в Філа-
дельфії. Па. одинокє товариство,
яке має на цілі розпочати пра-
цю, щоб померших на кораблях
пасажирів не топило в морю.
Причиною заложєня сего ціка-
вого Товариства був слідуючий
случай: Підчас морської інди
умер на кораблі визначний філя-
дельфійський священик W. Mc-
Loughlin. Бездротним телегра-
фом повідомлено о тім його ро-
дину, яка сею самою дорогою
прислала капітана корабля, щоб
тіло помершого задержав і при-
віз до порту. Капітан однак не
вислухав просьби родини і
вкинув трупа в море, щоб його
пожерли риби. Той поступок ви-
кликав серед католицьких това-
риств велике обурєнє і одно з
них „Імени Ісус“ постановило
запротестовати проти подібним
випадкам на будуче. На разі по-
ручено священикам порозуміти
ся в тім згляді з корабельними
компаніями, аби одержати їх о-
пінію. Наколи однак се не по-
може, тоді Товариство розпічє
з корабельними компаніями бор-
бу, обіцуючи приневолити їх до
виповнення бажань пасажирів.

— Цікавий „файт.“ Немалу
бучню урядили собі в Америці
наші доморослі кацапи з „істи-
ними“ царославними з матушкї
Росєї. Олифантська „Правда“ і
„Американська Русь“ закладають
„Свєтви“ і його чорнотєнцям,
що навіть вусом не моргнули і
не урядили поминального Бого-
служєня в роковини смерти та-
кого „генія“ як Наумович, а че-
кали на них, будьмо галицьких
кацапів. „Свєтз“ знов оправдус
ся та каже, що власне они шану-
ють Наумовича, а найбільше ли-
ха і погорди зазнав він як раз
між галицькими „жахлами“ і ка-
же, що могли єще „немножко“
чекати... Який-же той олифант-
ський няно дурний, як то ка-
жуть — старий а розуму не має.
Таж кацапня не дбає о своїх
„тружденнїкоф“ не лишє по
смерті, але навіть за житя, бо
інакше їхній стовп Гуданич не
був би з надміру любви до ма-
тушкї Росєї аж повізав ся, а й-
ого тіло мусїли мїйські власти
спалити, бо не було кому похо-
роном заняти ся, а другий
„стоплп“ Луцки не схиґав би ся
по салюнах, та не зміняв що то
ґєднп партій.

— Спис населєня (конскрип-
ція). В Австрії буде переводит-
сь в цілій державі в місяці
січню 1911 р. спис людности. Не
знати, чи і там кацапи судуть
подавати себе за Russen як то у-
чинили в Америці.

— Польський директор гімна-
зіяльний хабарником. Директо-
р II-ої польської гімназії в Стани-
славові (Галичина), завзятий
польський патріот і шовініст, зі-
став оскаржений „колегами“ о
хабарництво. Справа мала ся
так: Два профєсори Поляки вне-
сли донесєне ца директора Ля-
ховського до краєвої ради шкіль-
ної, що п. директор бере від Жи-
дів хабарі, а опісля виконує пре-
сію на учителів, щоби вони пу-
скали при іспитї учєнників, які
рішучо не є пригєтовані. Жалу-
ють ся ті профєсори в своїм до-
несєню, що нераз п. директор
пускав на власну відвічальність
учєника перенавго при іспитї,
мотивуючи свій крок тим, що
він приватно питає сего учєника
і набрав переконаня, що учєник
доволі підгєтовлений. Гарний
педагог!

— Ось перед нами нова ста-
тистика еміграційного уряду:
вказав прибввших туг емігрант-
ів в місяцях липєнь і сєрєнь.
В тих двох місяцях причинило до
тутєшних портів 3354 Русинів-
Українців, 2560 Москалів та
15.392 Поляків. Всіх емігрантів
загалом прибудо 151.727 з якого
числа депортовано 2552. Малє-
вське число Русинів в порівна-
нню з Поляками опяť вказує на
роботу всяких еміграційних

польських інституцій які навіть
і з нігра готові зробити Поляка,
коб лиш він був білий. І ті від-
носини не змінять ся дотя, аж
доки ми не будемо мати свого
емігр. дому.

— Малпа — прихильниця ді-
тей. В місточку Герєєранж в за-
хідній Франції пропало двоє ді-
тей околє 2-ох літ. Близько то-
го місточка розложили своє ша-
тро цигани. Підозрієнє впало в
першій мірі на них, та найдо-
кладнїша ревізія була безу-
спїшна. Цигани заявили, що і їм
пропала що найбільша малпа.
Малпу знайдено а враз з нею і
двоє пропавших діточок в ямі,
де вона устроїла собі леґовиско.
З дітьми обходила ся вона ніж-
но, — тільки розібрала до гола,
положила на солону і прикрила
одеждию. Відібрати дітей удало
ся лише по тяжкій боротьбі з
сильною малпою.

— Контракт з ворожитом.
Сєляни Великого Капанак під
Тифлісом (Росія) заклачили з
ворожитом Ділґєндіаком ось
такий цікавий контракт: „1910
р. 28. червня, село Великий Ко-
панак. Ми, мешканці Вєл. Капа-
наку, з причини рік-річних ґра-
дів, які вибивають наші посїви,
наймаємо житєля Константино-
поля Арамєвєа Ділґєндіана за
бо рублів в рік. на протяг 7 літ,
з тим, що висше згаданий при
помогї звїсних єму средств
чарівництва схоронить нас від
ґраду. Колиб не сповнив своєї
повинности, то наші гроші звер-
не наза:“

З В І Т

Нисше підписаний комітет по-
відомляє усіх, що дохід, з пред-
ставленя „Нєщасне Коханя“
яке відбудє ся дня 30. липня
1910 р. в Нью Йорку в сумі \$81.00,
і складка з Віча уладженого за-
ходом Укр. Р. П. Орг. Гайдама-
ки з дня 24. липня с. р. в сумі
\$19.25 вислано дня 16. сєрєня с.
р. як „Жертви для жертв“ на
книжочку ч. 9000 Краєвого Кре-
дитового Союзу до Львова.

Всім жертводавцям складаємо
сердєчну подяку і просимо зара-
дом тих що декларували а до
сеґо часу ще не зложили на ту
ціль своїх жертв, аби їх як най-
скорше доручили касїєрови: П.
Ярема 115 Ave A.

Григ. Кунашевский предс.,
Петро Ярема кас.,
Яків Корнат секр.

ВАЖНА СПРАВА.

Як хочєш забезпечити своє
здоровлє, мусиш пам'ятати о тім,
що найважнїшою частию в люд-
ськїм організі є кров. Піклує
свою кров, тримай її чисто, здо-
ровою і кріпкою, а тоді тіло твоє
будє в належитім порядку. Як
кров твоє є в злім стані, тоді ці-
лий організм терпить; запримі-
тим остєпенєне траченє сил, не-
достаток апєтиту, нестравнїє. В
таких случаях Трінєра Амери-
канський Еліксір Гіркого Вина
робить своє, очистить цілу систе-
му ґрунтовно. Знєрядя травлєня
припрєводить до ділєвля і черєз
то виторить чистю і здорову
кров. То є средство є задивляючє
в слабостях жолудкових, вну-
треннєстей, крові і нервів.

Дїстати можна в аптеках і у
JOS. TRINER,
1333-1339 S. Ashland Ave.,
Chicago, Ill.
Лікарські поради поштою даром.

ОГОЛОШЕНЄ.

Подаю до відомє, що руський
лікар В. Мачульський 107 Broad-
way Скрантон, Па. вилічив мене
з тяжкої хороби так поручаю
єґо всім терпячим. Бувєм діт-
кнений паралїжом так тяжко, що
цілковито відібрало мені мову.
Лікарі англїйські хотїли мене
взяти під операцію та менє
більше завирєкували смерть
мені, а єсли виїду з тої хороби
то ніколи мова мені не вернє.
Вмирати на чужині, або жити
калікою, нічим, додавало мені
єще гіршої туги смертєльної. Коли
привезла моя сєстра мене до
Скрантон, Па. до Руського ліка-
ря, котрий взяв мене під свою о-
піку лікарську, і хтож зрозуміє
мою радість коли на третій дєнь
я промовив і чує ся здоровим?

Жєлаю Докторови В. Мачуль-
ському найдовшого здоровля і
житя і раджу кождоу щиро по-
требуючому опіки лікарської
щоби удавєв ся до руського ліка-
ря у котрого знайдє поміч та за-
доволенє.

З поважанєм
Іван Чупаска,
902 Mt. Vernon St.,
Scranton, Pa.

Всенародне Віче Русинів
в Brooklyn, N. Y.

в справі послідних подій
на львівськїм університеті
відбудє ся
в неділю дня 9-го октобра с. р.
о годині 4-ій по полудни
в Mayrovski Hall 83 N. 7-th St.

Родимці! Явїть ся всі без
виїмкв. Справа так важна
і пєкуча, що злишні мадуть
слова заохоти до взятя уча-
сти в сїм вічу.

За Комітет
Петро Залчук.

Заграничній канцелярії правничій

Подаю до відомє ширшому загалови, що в моїй
канцелярії в Берліні є в наявності:
полагоджувє всім старокраєві справ правні і то: новомовнія контракти
купня і продажи, ваїни, дарєвнєвнє, всімї спори о долї квєти, спори
фамілійні, пертрактатїї свадковї, стяганє належностєей і т. д. Продаю і
купую маєтки в Краєю. Подани оувільшенє від прав військових як
також замєльдєванє до аєнтєрєвкєу полагаждю в привласнїї дереві урядовї
ЗВЕРТАЮ ВАШУ УВАГУ на справі свадковї і стяганє влєжкє-
ностєей. Перєпрєводжєнє сеґо рода справ є моєю спеціальнїєстю.
Важнє. Завначую, що єсьм правником австрїйським, протє канцє-
лярїя моя є одинокє компєтєнтна до перєпрєводжєня всєх
справ правних в Старім Краєю. Бєть се дуже важнє для всєх тих,
що мають до полагаждєня які нєбудь справ в Старім Краєю, бо єуть
тут прєріжні т. вв „бюра адвокатів“, однак в пєвнєостїю по наведєть тєм
правдївого правника крайового.

Для вигєдє мїдєцєвнїх і докстринних Русинів, канцєлярїя моя єтє-
ловєна пєдєвно до год. 9-ої ввєчєр, а в вєдїлі до 4-ої по полудни.
Праходїть бжжє або шлїть їа вдрїбєтє.

EMANUEL TEODOROWICZ,
FOREIGN LAW OFFICE,
150 East 7th Street, NEW YORK, N. Y.

Відповідне средство
у відповіднім часі

Нєраз кладучи ся спати по-
чуває ся піла родина добре, од-
нак слабєсть частє приходить
сєрєд ночі. Дитина приміром
сильно починає кашлати і з
плачом зєвртєвєс до матерї,
що її болять гєрло. Лучаєсь
також, що хтосє в родині сєрєд
ночі зїєтав захоплєний невраль-
гєю, або аєтна не дав комусь
спати, справляючи йому терпї-
єя і він борєсь о віддих. Тає
могуть минати цілі години, за
ки прїєдє лікар. В таких слу-
чєях Pain Expeller є неопіви-
ним средством.

Дєржїть сєй лік під руками
на слухай потреби Сє в конєч-
ностїю, щоби запобіжи в наглїх
случєях, заки лікар зможє до
вас прїйти. Перєстуджєнє нє
будє небєзпєчнє в наслідках,
єсли ўжїтє скоро Pain Expel-
ler. Сєй лік можєтє купити в
усїх аптїках по 25 і 50 центів
бутєлька. Стєрєжїть ся підрє-
бленїх ліків і аєврїть уваґу
на отєму вінєтєу. Правдївий Pain
Expeller находить ся лиш в та-
ким опакованю.

F155 F. AD. RICHTER & Co.
215 Pearl St., New York City.
Рїхтерє Congo-піпєльни усувають нестравнїє жолудка.

— Тримайте все в хатї під ру-
кою фляшочку Д-ра Рїхтерє
„Котвїчний Pain Expeller“. Нє-
ма лїпшого средства проти рев-
матизму, невральгїї, болів у ста-
вах, подаґри, як також проти
слабостий мязнів і нервів. Бу-
тєлька лиш 25 і 50 цєнт. У всїх ап-
тїках.

Сенсація.

Перший Великий Баль
устроєво

ново заснована гр-нат. парохія св.
От. Николая в Пасєсалї на дохід
будуочної сє церкви

дня 15. жовтня (октобра) 1910 р.
в галї п. Ковальчина
86 2-nd Street. Passaic, N. J.
Пєчатом о год. 2-ій по пол.

Чєсних пєсєаїцких Русинів
з Галичини і Уґорщини, а
також братів і сєстер з Пе-
терсон-у, Джерви Сїті і о-
колиці запрошуємо сердєч-
но. Сє першій баль нашої
руської (нє московськї)
ґромади. Прїйдїть, погуляє-
тє, пізнаємо ся і нє одно
горе забудемо!!

Комітет.

Потрібно двох робїтників.

котрї хотїлибї учити сєя
стєлярськї роботи; 18 до-
ларєв на мїєсьє, вікт, спа-
нє і пранє першій мїєсьє,
другий мїєсьє більшє ді-
стане тої, хто будє здібний
до тої роботи. Під адрєсою:
119 E. 83 Str. New York City
BASEMENT.

Молодий жонатий дяк

зі старого краю
пошукує посади в Америці.
Умїє ґрати на фіґармонїї
і прєводити діточу шкєлу.
Зґолошенє на адрєсу:
WASYL DRAPAK,
811 King St., Toronto, Ont. (Canada).

ЦІНИ І ПРАВИЛА ОГОЛОШЕНЬ В „СВОБОДІ“

1) ОГОЛОШЕННЯ БІЗНЕСОВІ, які йдуть довгий час (від 3 місяців до року) платять за місяць спеціальної тарифи, яку інтересовані дістануть на жадане листовно. 1-го, 2-го або 3-го різнові ОГОЛОШЕНЬ БІЗНЕСІВ по 3 цент. від слова за кожний раз. ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ, які: мітинги брацтв і товариств належачих до Р. Н. Союзу поміщає ся безплатно один раз в рубриці „Рух в Відділах Р. Н. Союзу“

До всіх Ви. Секретарів і Організаторів відділів Р. Н. Союзу.

Звертаємо отсім увагу пп. Секретарів, щоби не присилали декларацій без виповнення свідомства лікарського, яке знаходиться на другій стороні декларації, позаяк такі не будуть приняті. Члени понад 43 літ, мають предложити метрику або який інший доказ свого віку.

Рівнож при виповнюваню декларації просимо на те уважати, щоби на декларації було подано на яке посмертне член хоче належати перечеркнемом слова ціле або половину посмертне (ого), кілько він і його жена літ, імя жени або якого иншого члена родини, після того, кому член записав посмертне. Секретарі мають уважати, щоби член заявив якої єсть віри. Не вистарчає сказати, що член єсть Русин або рускої віри, бо таких маємо вже кілька.

Член, котрий не вмє писати, має зробити на декларації пером знак хреста, уміючий писати має підписати ся власноручно на обох сторонах декларації. Місячні справозданя т. е. друки на жовтих картках, як також адреси нових членів прошу виповнювати і присилати враз з деклараціями і розметом.

Від Головного Уряду Р. Народного Союзу в Америці.

Вступайте до Союзу!

„Руский Народний Союз“ — приймає членів до 45 літ жита. Вступне після літ.

СОЮЗ ПЛАТИТЬ :

- В разі смерті члена кляси „А“ (ціле посмертне) \$1000.00. В разі смерті члена кляси „Б“ (половину посмертного) \$500.00. Посмертне за жінку або мужа члена кляси „А“ \$400.00. Посмертне за жінку або мужа члена кляси „Б“ \$200.00. Посмертне за діти від \$15.00 до \$300.00. В разі утрати: а) обш очий, ніг або рук \$1000.00. б) одної руки, ноги або ока \$200.00.

Если отец родини в шпиталі божевільних, Союз платить що року родині \$150.00.

Хто хоче вступити до Союзу, мусить вписатись також до братства, яке належить до Союзу.

Рух в відділах Р. Н. Союзу

HAZLETON, PA. Бр. сьв. Кирила і Мелодія від 185. Р. Н. С. подає до відомости своїм членам, що річний мітинг сего братства відбуде ся дня 2-го жовтня 1910 р. в церковній гали о год. 1-ій пополудни. На сім мітингу предложить ся справоздане каового, рівнож відбуде ся вибір нового уряду. Хто з членів не явить ся на сей мітинг заплатить вари 50 цент., урядник і дол. Всі довгуючі члени мають вирізнати на сім мітингу свої залежності, в противнім разі будуть вклучені

В місяцю серпню приступили слідуочі нові члени до Р. Н. Союзу:

- Бр. сьв. Преображенія Госп. в Lorain, O. В. 286. Панько Іван, Васькович Кульчицький, Качура Петро, Ленець Миколай, Струмелья Г., Школьницький Іван, Войцех Даницький, Янусевич Йосиф, Школьницький Войцех, Сапухак Йос., Школьницький Юзеф, Даницький Томаш, Галицький Петро, Стисловський Іван, Стисловський Стефан, Крисько Іван, Шехніцький Іван, Салак Іван, Школьницький Іван, Дудяк Ілько. В. 1 Сильвестер Станкевич. В. 3. Жинський Іван, Жинський Мих., Чеміль Віктор, Винник Федь. В. 6. Ляшевч Мігали, Попович Петро, Рогомо Мігали. В. 7. Ковік К. Павло, Роговський К. В. 8. Горбий Матій. В. 15. Виростко Миколай. В. 16. Гавронський Федор, Сивик Іван, Пелешчик Анд., Скірчак Олена, Давидяк Павло, Брунда Онуфрій. В. 18. Панчишин Анд., Предзімірський Григорій. В. 20. Цихонович Александер. В. 23. Гащак Петро, Гаврила Йосиф, Іваночко Йосиф. В. 25. Глива Андрей, Жилих Максим. В. 28. Онушканич Митро, Онушканич Яцко. В. 29. Хромчак Мих., Хромчак Петро, Яканич Френк, Паржчик Марія, Федак Марія. В. 30. Пітух Павло, Смолинець Григ. В. 32. Тяшко Василь. В. 33. Скотницький Василь, Колик Андрей. В. 36. Феш Митро, Феш Анд., Филяк Мих., Гува Гнат. В. 38. Валаш Юрко, Майкович Стефан. В. 39. Шпак Симко, Шпак Николай. В. 47. Лесекий Николай. В. 41. Сьпівак Теодор. В. 49. Сушневич Михайло. В. 42. Кухар Максим, Чулій Кухар, Дзюбинський Мартин, Войтович Петро, Гамерник Еміліан, Кузин Іван. В. 48. Степаник Еміль. В. 53. Карг Михайл. В. 144. Леховід Гафа. В. 147. Кусень Іван, Процишин Йосиф, Білан Іван. В. 151. Балабан Анна, Восінська Катерина. В. 152. Мікула Анна, Глават Зуанна. В. 153. Малиновський Михайло Кіак Олекса, Славич Максим. В. 155. Дзюбатий Василь. В. 157. Дудра Петро. В. 162. Гусаниця Мих., Медвідь Стефан. В. 174. Юшкевич Йосиф. В. 166. Ковалак Михайло. В. 167. Супранович Матеуш. В. 168. Стек Василь, Будняк Прокип, Король Теодор, Клим Петро. В. 172. Валент Стефан, Каруш Василь. В. 179. Слонський Михайл, Кархут Михайл, Патах Андрей. В. 198. Сайчук Семко. В. 182. Роман Васко. В. 188. Титанич Мих., Титанич Федор, Дзюнич Юрко, Дзюнич Іван, Недвіть Юрко, Титанич Іван, Коваль Станко, Колесар Дмитро, Роман Гриць, Мих. Стронбовський, Куминич Дм. В. 190. Виняр Павло, Василек Яков, Диньчюк Мих. В. 192. Гривнак Іван, Владика Пилип, Гривнак Іван. В. 193. Пиріг Іван, Пиріг Ст. В. 194. Грошко Іван. В. 195. Бес Михайло. В. 200. Романишин Анна. В. 197. Лужецкий Павло, Федорчак Федор. В. 203. Гвізда Олекса. В. 205. Томасевич Яков. В. 208. Ганулич Мих., Земнян

- Іван, Желяшка Николай, Фушко Стефан. В. 209. Гамадик Андрей, Гінда Йосиф, Маланчак Вас., Страмик Дмитро, Галушак Дмитро, Мачишин Михайл, Почекайло Олекса, Столович Андрей, Даничак Сенько, Шрамович Іван. В. 212. Боднар Михайло. В. 213. Сеник Петро, Корчовський Петро, Ронік Івась, Лавендз Волод., Яким Бих, Копитко Іван. В. 216. Грїб Анастасія. В. 217. Болук Сенько, Луццишин Николай, Луцишин Іван, Захарків Дмитро, Скробоч Вас. В. 219. Криса Федор. В. 220. Жмуровський Йос., Гетзігер Емілія. В. 56. Бурка Деон., Струс Николай, Пацканик Михайл, Марко Антоній. В. 58. Скубовяк Михайло. В. 59. Абрагам Альберт. В. 61. Крамар Михайло. В. 62. Бадок Михайл Яцко Стефан Куць Василь. В. 63. Корабель Свєфан, Вілицкий Стефан. В. 66. Фединяк Николай, Яртемік Григорій. В. 67. Кульчицький Іван, Циган Іван. В. 70. Драган Стефан, Окпиш Володислав, Максимків. В. 73. Сьвідер Михайл. В. 76. Струк Григорій. В. 77. Гавраш Теодор. В. 78. Вислоцкий Павло. В. 80. Бунча Федор. В. 85. Онуляк Семан, Панько Іван, Гловацький, Грїб Антоній, Капушинський Кондрат, Чуна Йосиф, Ермий Константин. В. 87. Сухина Симеон. В. 9. Хойняк Андрей, Соколовський Николай, Шавинська Марія, Федорко Іван, Френкевич Михайло, Кітик Дмитрій, Фордига Теодор. В. 92. Дзурнюк Іван, Сломінський Томаш, Скалецкий Павло. В. 95. Погжеба Валко, Солтис Афтанаас. В. 102. Николаевич Андрей, Сивик Олекса. В. 104. Трайтурак Василь. В. 106. Гойсак Антін, Пелешак Теодор. В. 108. К. Круль. В. 110. Тусак Гриць, Васько Іван. В. 112. Чопор Текля, Богайчик Анна. В. 113. Рока Полійовський Михайло, Шевчик Миколай, Кухарик Домінко. В. 114. Біга Михайло, Худа Федор. В. 116. Шведюк Йосиф. В. 117. Гакман Антін, Мартиневич Леон. В. 118. Гуленко Зузанна, Чийприц Розалія. В. 119. Нагі Іван. В. 120. Височанський, Михайло Бушевецкий. В. 122. Сотак Анна. В. 121. Каменецький Йосиф. В. 123. Романюк Федір, Гаврилюк Федір, Бутинець Вас., Грицик Михайло, Косовський Теод., Євущ Михайло, Іванець Павло. В. 127. Мельник Іван. В. 131. Самотис Кирло. В. 132. Палка Стеф., Пиріг Павло. В. 133. Прпшляк Григ. В. 170. Бродін Андрей. В. 140. Савіцький Василь, Сорочка Николай, Василович Іван, Шемеда Максим, Земко Василь, Мацинський Семко, Савочка Іван, Кавулич Юрко, Зубаль Василь, Патрашович Дмитро. В. 221. Тренд Войцех, Невинюк Андрей. В. 222. Дудра Петро. В. 224. Капцюх Стефан. В. 228. Павелко Параска. В. 229. Козловський Йос., Почочняк Іван, Гнат Михайл, Ціхонський Йосиф, Кіра Василь. В. 233. Велигорський Дмитро, Велигорський Анна, Роман Анна. В. 234. Сташко Павло. В. 235. Шаланкевич Іван.

- В. 250. Годованець Іван, Матишовський Матвій, Соколовський Василь, Палій Іван, Іванчик Стефан, Брут Георг., Запоточний Георг., Мицьо Ант., Мاستіляк Михайл, Шибовський Мих., Папінчак Василь, Михалік Іван, Пацканик Андрей. В. 253. Гомза Лукач, Декеч Стефан, Гойдич Іван. В. 254. Січковський Яків. В. 255. Киселица Юрко. В. 260. Францишин Антін. В. 261. Гондола Марія. В. 263. Мармура Мих., Ковалик Іван. В. 265. Лукачко Мих., Мацік Андрей, Данкулиш Юрій, Данкулиш Мих., Дранчак Юрій, Опаленик Юрій. В. 271. Базар Анастасія. В. 272. Хромьяк Михайл. В. 273. Федик Петро, Хам П. В. 274. Гула Йосиф, Лучкевич Луць. В. 275. Вланда Катерина, Свято Ерина, Мезковска Анна. В. 278. Лукач Олекса, Романів Йосиф, Іванчик Дмитро. В. 279. Гук Луцько. В. 282. Пастух Дмитро, Сеньків Василь, Столяр Антін, Бобрівець Іван, Окпінний Андрух, Луцишин Петро. Теод. Лабовський, гол. рекор. секретар.

ПОЗІР, УКРАЇНЦІ! Перша Українська Книгарня в Пассаїс, Н. Дж.

- продає слідуочі гарні книжочки: Руський народ, Співання 40 ц. Руський нар. Спів. (опр.) 50 „ Соломоновий Ворожит 5 „ Пророцтва Михайлиди 20 „ Жите Ісуса Христа 1.25 „ Хвалите Господа з небес 1.35 „ Хвалите Господа з небес (оправ.) 2.00 „ Попирайте мою Книгарню, позаяк 10 процент чистого зарібку даю на церкву в Пасаїс, Н. Дж.

Замовлення шліть на адресу: UKRAINSKA KNYHARNIA P. O. Box 24, PASSAIC, N. J.

Михайло Угорчан, РУСЬКИЙ ХАРАКТЕРИЗАТОР

випожицає різні українські і инші костюми на представлення і характеризує по иньких цінах. Замовлення приймає на 14 днів перед представленням. 641 E. 11-th St., 2nd floor, New York.

Петро Ярема руський погребнин виновачє геричі на весіля, хрестині і всьні други забави. 115 Ave. A., NEW YORK, N. Y. (між 7-ю а 8-ю ул.) Телефон: Orchard 2568.

Ім. з 17 намінами ЖЕЛІЗНИЧІЙ годинник для мушів і жінок, накручує ся без ключика, поволочуваний, з варанцією на 20 літ, подвійні куверти красю вирівані. Ходить без условно точно на спеціально зроблений для людей, котрі роблять при желізничях, і гварантує ся на 20 літ. Невичайна нагода. — Ми виплемо себ годинник на кождо адресу за послілатою (С. O. D.) \$5.75 і за аворот пересялки, в тим привілейом, що кождий може його оглянути, і если ему не подобає ся — то тоді не потребує платити аві одного пента. За такий годинник у иньшого купця треба заплатити 35 дол. Дуже гарний 14 мар. золотом поволочений ланьцук в дармовиєм — додає ся даром до кождого годинника. EXCELSIOR WATCH CO. 1101 Athenaeum Building, Chicago, Ill.

ПРЕНУМЕРУЙТЕ гумористично-сатиричну часопись „ШЕРШЕНЬ“!!! Коштує \$1.50 на рік. — SZERSZEN 439 N. 6-th. Ave. SCRANTON, PA

DR. RICHTER'S PAIN-EXPELLER. Одиною флашчиною Pain-Expeller-a можете прогнаєть ді-ма-бо-лі-ви. Се средство до втерля не має рівного собі. Нічо не дає так скорі полє-кні і стаєлої помо-ч в усіх ревматичних бо-лях, невралгій, звичевях, і-д. По всіх аптеках по ціні: 25 і 50 цент. F. AD. RICHTER & Co. 215 Pearl St. New York. Поір на охорону маку: „Котвица“

Російсько-Американська Лінія. Одинона без пересіданя поміж Америкою і Росією. (Russian-Imperial Mail Steamers.) ПАРОХОДИ відпливають в Нью Йорку: Естонія — 15-го октобра. „Літуанія“ — 5-го новембра. Курск — 19-го новембра. Ціни шифарт: До Роттердаму. До Ливерпу. \$27.00 — III класа — \$34.00 \$38.00 III класа — \$40.00 \$43.00 — II класа В — \$50.00 З Лібава: II класа А \$67.50 — II класа В — \$62.50 III класа \$38.50. Крім того пасажери III-ю класою платять \$1.00 як таксу жа-дану ам-риканським правительством. А. E. Johnson & Co., Gen. Pass. Agents, 27 Broadway, New York.

METALLIC HEELS AND COUNTERS. Металеві обцаси і зап'ятевня для найперів, каменярів, фармерів і всьх, що роблять при тяжкій роботі. ЗРОБЛЕНІ ЗІ СТАЛІ. Зажадте гроші, бо вони зберігають чоботи. Стуть лікші від шквіри. Легкі до прикріплення. Кождий шавець Вам їх на-ложить. Ваш кулець має їх на складі враз з чоботами. Пишіть по книжочку в котрій довідастесь більше. UNITED SHOE MASHINERY CO. Boston, Mass.

ЗЕМЛЮ не дасть Вам ніхто даром! Хто хоче купити добру землю, нехай прибуде до Rib Lake, Wis. Земля за готівку або на сляти. Почва урожайна, підсонов здорове. Осідають тут масами на стало Русини і Славяне. Працю сталу дістане кождий, хто лиш хоче. Ціна від 6 до 10 долларів за акер. Кождий з малим капіталом може легко запевнити собі независиму будущність. Прийдіть, або пишіть на адресу: 36-39 Jakob Kapitz, Rib Lake, Wis.

Рідка спосібність. Вучерна і гросерня на продаж в добрій місцевости де робота іде добре. Бізнес вироблений, та продає ся тільки за для важної причини. Можна набути сей штор за приступну ціну. По бльшій інформації пишіть: M. Jankowski c/o SIMON MACH, banker 155 First Str. Elizabeth, N. J.

ШИФНАРТІ! Член Р. Н. Союзу

Tel. 887 Orchard
Руська Корабельна Агенція і Адвокатсько-Ютаріальне Бюро
 Били хто пам'ятає іхати до старого краю, або сновадити родину чи ашокових, нехай перш уасть ся до моєї Агенції, а перекоае ся, що у мене буде най-лучше обслуженай.
 Моє ціна за шифнарту до Ротердаму 23 дол.
 3 Нью Йорку ам до самого Львова 30 дол. 65 цнт.

До Одербергу	дол. 28 60	До Бродін	дол. 31 10
Олександрія	28 70	Тернополь	31 25
Бракова	29 00	Підволочиск	31 45
Тарнова	29 35	Чернопеець	31 50

3 старого краю шифнарти коштують 34.50 дол. вже в оплатою 4.00 дол. еміграційним властим.
 Хто в ідеявін хотів би сноваджувати зі старого краю своїх ашокових і крених, нехай сноваджувэ Іа через мою Агенцію.
 Ті, що від'їжджують до краю, нехай приають 2 долари вадатку, а вкоають ся їм місце на шифрі; повідомит, мене рішкою, коли і котрим треном буде іхати, а мій пункт переведе Вас зі стації до нашого офісу бєв жадної доаатки.
 В моєй офісі полагадиуть ся всім справи так старокрайські як і американські. Хто отже має яку справу, нехай уасть ся особисто або листовно на адресу:
G. KUNASHEVSKY
 179 East 3rd Str., New York, N. Y.

Незвичайно рідка нагода! ДАРОМ! Вчі ті гарні презенти

Щоб скоро ровновесодити наш нешалований подвійно золочені Американські годівня, дамо ДАРОМ до кожної проданої годівни протягом 30 днів: Одну правдиву бритву Котлера, претерний залізюнок з дарюномсом, віденську цигарку фаяку і дві цигарки які до цигар і валіроси, гарну дамську брошку, одну пару блискучих кульки, викладку шовкю до сшива, шовки до малюва і 4 шпачки до контриції. Дамо Вам всі ті річи до кожної вимовленої годівни. Се є правдива американське виробу годівня з 20-літньою гварацією, викложена каміньми, має найновіші упашеня і добре держить час. Окладки ки подвійно золочені і гарно грають валі. Виглядає як \$35.00 золота годівня. Сю годівню вря в свий претерний пашеламе за \$1.38 за посеплатою (C. O. D.) і уповажимо Вас оглянати сі річи на експресовій офісі, а еслі не будете вдполати і тої, так рідкої дам Вас нагоди, снажт і агентови звернути сі річи на наш комп. Еслнж Вас вони одобють ся впаать \$1.98 і оплатіть переселку. Зарезанкуйте! Нічо не коштує Вас оглянати їх. Бєлр приають нам \$1.98 вря з аамовленем, то ми оплатимо самі переселку і дамо Вам ще як осбний дарунок ачленої перстїль. Даром дамо одну годівню і всі ті презенти, еслн купите шїсть за \$ 29.88. Швїть чи мужеську або жіночу. CARROLL CUTLER & CO., 711 Manhattan Bldg., CHICAGO, Ill.

ПЕРША АМЕРИКАНСЬКА „РИЗНИЦЯ“

під покровом св. Арх. Михаїла.
 „RYZNYCIA“, 114 Chestnut Street, SHENANDOAN, PA

Має склад і вироб річей церковних як:
 Фелони чорні від \$30—65.00
 Ризи сьвітлі від..... \$35, 40, 55, 60, 80 і висше
 Стихари від..... \$6.00
 Ручники, илитони, хоругви з образами від \$30.00 і в.
 Чаші від..... \$20, 35, 40, 50 і висше
 Ліхтарі, Служебники, Евангелія від \$20, 45, 55,
 60 і 80.00 дол.
 П'євїти на престол і до свїчюк по ріжній ціні.
 Приймає ся замовленя на нові річи і до напрами старі ризи
ВИРОБЛЯЄ СЯ ВІДЗНАКИ БРАТСЬКІ, ПАСИ і проче.

Сьвітло церковне:
СЬВІЧКИ ВОСНОВІ (декоровані) з образами по 26 цнт. за фунт, 1 на фунт, 2 на ф., 3 на ф., 4 на ф., 6 на ф., 8 на ф. і 14 на фунт.
 Сьвїчки воскові ручно декоровані 50 цнт. за фунт, 2 на ф., 4 на ф., 6 на ф. і 8 на фунт.
 Тройці ручно декоров. 5, 6, 7, 9, 50 ц. Угля до кадиліній 23 цнт.
 Пачка (120) запалить 24 цнт. | Олива галльон 1.10 дол.
 Сьвїчки воскові до надставлюваня 3 на фунт 22 цт.
 „ „ „ 4 на ф. і 6 на фунт..... 22 „
 Офірки воскові 16 на ф. і 18 на фунт..... 22 „
 Сьвїчки стеаринові..... 16 „
 „ „ „ 4 на ф., кручені 4 на ф., 6 на ф. і 1 на фунт.
 Сьвїчки на престол (extra) 37 цт. за фунт, воскові жовті 1 на ф. і 6 на фунт 30 цнт.
 Надило 50 і 55 цнт. за фунт.

Новість! Кожний може бути сам друкарем.

Кожний може бути сам друкарем. Кожний може вигукнути собі сам початку новість!
 Ми поста- руські гумові букви яких до сего часу в Америці не було.
 В будельму анаодять ся 312 руських букв, форма на початку о 3 рядок, руна, фарба і шпачі; нєсо то равно коштує 75 центів.
 Маємо також латинські букви по 25, 50 і 75 центів.
 Агенция відповідний рабт. — Гроші треба прислати моні-ордером, бо етемпис почтових не приймаємо.
RUSKA KNYHARNIA
 439 NORTH 6th AVENUE, SCRANTON, PA.

ДАРОМ!

Дамо Вам сю прекрасну срібно вичну \$10-доларову Ноблет-а імпортовану і армонію з новім ДАРОМ, еслн поручите наш тютюн Вашим приятелям. Се є правдивий першорядний інструмент, за котрий Ви мусїлиб заплатити в еспїлі \$10.00. — Не числимо Вам за него ані цента. — Ми пішлемо Вам деякі в наших тютюній як Російській, Австрійській, Турецкій і Японській на валіросі і до фаяки, всего вартости \$6.00. Ви можете іх легко продати Вашим приятелям, позаяк іх тютюній мають сьвітлоу славу; іх же Европейці дуже люблять. В есь спосіб помозете нам ровноаолостати наші тютюня. 36-39
 В тім самім пакунку в тютюноім пішлемо Вам сю милувочуну Гармонію. За тютюн числимо Вам всего \$6.00. Пішліть нам лиш 50 центів почтовими марками вря з Вашим аамовленем, а решту \$5.50 впаать на офісі експресовї, де можете також оглянати тютюн і гармонію.
 Еслнж приають цілу валекїють \$6.00 вря з аамовленем, то ми пішлемо Вам ще як осбний дарунок гарне фонтанне перо. Дамо Вам все, що обіцоємо, або авернемо гроші. Ми есьмо вірні і годї, тому не відкладайте в аамовленем, а дістанете сю срібноувичуну гармонію даром.
 European Tobacco Co., 33 Leonard Str., Dep. 52, New York.

Сей великий графофон можете купити за готівку або на сплату.

Сей графофон є найдїєлїшїм в усіх попередно проаваних є уміщенїй в гарній маго-найїй скріпючїй велїчїнї 12 квадр. цалів в поворотї а 6 далів висюкостї, має одїбну трубу 16 цалів в пересїку і сїлїний мотор Підоїма підшїльїкї є лїскуаї і пі-кльована як також апарат до передаваня голосу. 10-цалевїй рухомїй кружок на рекорди має сїлїновї бергтї. Грає все.
 За готівку \$20.00 з 5-ма 10-цалевими подвійними рекордами, до вибору.
 На сплату \$22.00 з 3-ма 10-цалев. подвійними рекордами, до вибору.
 При купні надаєсь 12 доларів, а решта по 2 дол. місячно. 5 мїс. на сплату.
 З познаного списку можете собі вибрати числа рекордїв.
 Сї русько-українські рекорди єуть спрвавженї в Галїцїнї, грають в обох бємї і коштують всего 65 центів.
 3244 „У гаю, гай“, сїлїва М. Люб
 3245 „Зелена рута“, „Ой за гаєм“
 3246 „Рах, цах, цах“ — полька орн
 3247 „Хусточко-ж моє“, сїлїв Л.
 3248 „Лїгїнка — гудул, танець“
 3249 „Валетїль орлї“, сїлїв Грегор.
 3250 „Красовик — військова музика“
 433 „Гей на горі, там жєнці жинуть“
 434 „Дївчї в сїнєх стоають“
 435 „Стоїть явір“
 436 „Ой місяцю“
 437 „Арменський валць“
 Експертатїський валць.
 3242 Сїгнатовїй марш — оркестра.
 3243 „Ой під гаєм веселїнїєм“
 322 „Ковачок, руський танець“
 322 „Ой не забудї“, сїлїв Грег.
 3078 „Полька-маурка — оркестра“
 3079 „Народам ся Христос“ (дет)
 „Сїлїїна піч, піч сїлїїна“
 434 „Коваченько куда їдєшь“
 434 „Змарїїла я“
 436 „Гей же до чарїя“, акад. хор.
 „Над Пругом“
 769 „Домашня полька — гармонїя, Американський танець“
 Пешїть до нас по каталогїи граючих маїши, маїши до шїтя, бритов, гармонїї і музичних інструментів. 40
GLOBE RECORD & SUPPLY CO., 129 7th St., New York.

Для Церков
 виконує всякі роботи з обсягу різбарства і позлотарства як:
Жконостаси, вїсварї, қивоти і ин.
 бувший управитель різбарської і поволотарської робітні в Товаристві для ровоку рускої штукв у Львовї.
Іван Луговян,
 с/о German Savings & D. Bank
 S. S. Pittsburg, Pa.

Русини Пїтсбург! Чи ви знаєте що гроші — то сила?

Старайтесь пїзнати та пїзнати скла-дати свої есаадности в естейтовї Банку на розї ул. Carson-a і 14-ої. Сей банк є одним з найстарших і най-важїших банків, що цілковито забає певує Вашї есаадности. У нас склаають ся гроші черновї, братські, сїлїтїські і ин. Кожний, що має у нас гроші, отримує на бажане свїт естейтових контролорїв.
 Продаємо **корабельні картки** на найліпшї лїнії, а гроші до краю висїлаємо по почтовім курєї
German Savings and Deposit Bank
 Cor. 14th & Carson St., South Side, Pittsburg, Pa.
 В. Е. Роз, през. А. П. Міллер, кас. Ол. Буцак, ур. банк.

Найновїтша, найліпша і найкрасша машина до шїтя.

Цїлком нова, вирост в фабрики.
 Гварантована на 30 лїт.
 Цїна \$25.00
 35
 Швє прекрасно, легонко і тихо Чужї агенти продають такі маїши по \$50.00. Інструції вадармо на письмї в рїдїній мовї. Приають \$5.00 вадатку, а я Вам приають маїшину ам на Ваш плей. Рєшту грошей впаатьте пїзнїтьше. Хто хоче таньшу маїшину, нехай пише по цїняк. Пешїть по руськї, або так як виаєте. Адрес такий:
STEPHEN KALAKUKA
 215 Moran Court, Scranton, Pa.

ВИРОБИ БРАЦКІ

машлі, шапки, відзнакї, хоругви, униформы,
 Цїна і проба виглає даром.
 Можете писати до нас по руськї, ашорїнькї або цїлькї.
В. Н. MORGAN
 13 N. MAIN ST. SHENANDOAN, PA.

Одинокий руский адвокат і ютар на цїлу Америку Доктор прав ЮЛІАН ЧУПКА

Консуларний коаїсар.
 Полагаджує всі справи в галїцїній Процеса есаадної і грїтної. Відбере гроші від довжїнкїв. Справи військові. Споряджує контракти, повномочїя і всі інші документи. Переправджує інталїлий і всі виши гіпотєсї.
 3 N. Main Str. WILKES-BARRE, PA.
 Адрес почтовїй:
JULIAN CZUPKA, LL. D.
 3 N. MAIN STR. WILKES-BARRE, PA.

THE FIRST NATIONAL BANK OF MINERSVILLE, PA.

Капітал \$50,000.00. Надвишка і нероздїленї зискї \$93,000.00. Заснованїй 1864 року.
 Правадїть загальний банковий бизнес. Вїдає міжнародні монї ордерї, драфти і пересїлає гроші до всіх частїй сьвіта, позичає гроші на реальности. Депозити сего банку подвоїлись протягом послїдних 5 лїт і вносыть тепер около \$500,000.00.
 Гроші пересїлає через фірму Knauth Nachod & Kuhne, New York, N. Y.

„ДУШПАСТИРЬ“

се є прекрасна, шїро-руська церковно-народна газета.
 Вона виходить у Фїлїдельфї кождого місяця і подєє красні душовї науку, ріжні річи релїгїно-морального змієту та відомости зі сьвіта. В Душпа-тирї печатають ся важїні для всіх оаолонїня гр. кат. Епископськеї канцеларїї. Є там красні обрапки (їлюстрації) Сьвїтлїх і оаїсїн іх жатї. Не брак там навїть веселїх і аворовних жартів.
 „ДУШПАСТИРЬ“ коштує на цїлий рік так в Америці як і в старім краю дуже мало, бо лишє 1 дол. 20 центів.
 Гроші на „Душпа-стир“ треба есылати почтовим переказом (money-order-ом) на адресу:
Rev. Zachary Orun 82 N Franklin St. Philadeaia Pa.

Одинона вірцево урядиена ДРУКАРНЯ „СВОБОДИ“

затрудняє добре вишолоений друкарський персонал, посїдає найновїтшї маїши, ам томе ріжнородні гарні черенки і прикраси.
 Вїкоує **всяні друкарські роботи** точно, гарно і по низьких цїнах.
 Вїов. Родїмці, як томе Відділї і членї Р. Н. Союзу повинні в всяких друкарських роботах удавати ся **лише** до своєї друкарні „Свободи“. — Адрес:
184 Hudson Street, New York, N. Y.

TURKEY RED

CIGARETTES
 виробляють ся з найчїстїшого турецького тютюну і визначають ся знаменїтїм запахом, який находить ся лиш в цїгаретах найліпшого рода.

Купіть пачку ще нинї!
 Спробуєть лиш одну пачку, а певно нїколи неасочетє курити вїпшїх. Превїдєт Злучених Держав не може курити лїпших від TURKEY RED CIGARETTES.
 Продаєсь по всіх еспїлах.
S. Anagninos, корпор, власнік The American Tobacco Co.

10 FOR 10¢

Оден з найбільших броварів в Америці.

Варить пиво на краєвий спосїб. без всяких примїшок.

Хто лип раз покоштує сего пива, то иншого вже не буде пити.
 Голова від него нїколи не болять, бо есь здоровье поживне.

Не треба его ареш-тєю хвалити, бо добре само за себе говорить.

F156

E. ROBINSON'S SONS,
 Lager Beer Brewery,
 435 to 455 N. 7-th Str., Scranton, Pa.
 Telephone calls:
 General Office 2333, Night Call 4854.

Велике диво

Кількох російських мандрівників звиджували сими днями край, положений на півночі — Норвегію.

Свої враження з подорожі описав один з мандрівників у великій московській часописі „Русское Слово“.

Описує він, що звиділи також столицю держави, місто Християнію. Були по більших інституціях міських і державних. Нарешті одного дня хотіли заглянути до карного суду. Бажали подивитися, як тут оудять злочинців.

Прийшли під будинок суду — та він замкнений. Питають одного тамошнього адвоката, чому то суд замкнений, коли нема ніякого свьята?

Адвокат усміхнувся і сказав, що сей суд стоїть цілими тижнями замкнений, а розправа відбуваєть ся раз на місяць, а часом то й то ні.

Росіяни здивувалися і питають:

„То хіба у вас нема переступств, злочинців?“

„Ні, е, — відповів адвокат, — але багато їх не буває, так, що нема по правді кого судити. Отже суд жеде, аж збереться більше справ і тоді в одному дни їх осудять, а потім знов не має суд що робити цілими тижнями“.

Потім Росіяни переконались, що і по провінційних містах, суди не мають що робити, лиш десь неколись переводять розправи.

Се для нас, як і для російських мандрівників, видають ся дуже дивним, причому наймовірним. Люди наші подумають, що в Норвегії нема людей, коли суди не мають кого сидіти. Та ні! Норвегія, край двадцять разів більший від Буковини, а мешканців має поверх два міліони.

І якаж се причина, що там суди стоять пустою, коли тимчасом у нас і мріти про се не можна. Наші суди, чи то повітові, чи краєві мають все так багато до роботи з процесами, що ради собі не годні дати. Що днина суди аж кишать від наших людей, котрі процесують ся завязано за леда марницю, за одно нерозважне слово волочать ся по судах і витрачують ся до останнього.

І яка користь з того?

Користи ніякої, лиш великанські втрати. Поминувши вже те, що наші процесовичі видають велчезні суми гроша на адвокатів і стемплі, вони через помножуване процесів спричиняють те, що правительство мусить помножувати чимраз судів і судових урядників. А знаєте, які то великанські кошта йдуть на них? А відки? — А податки на що підвишакать? Та се селянин своїми процесами сам причиняєть ся до підвишування податків!

Чому-ж наші люди такі ласі до процесованія? Тому,

що темні, що некультурні. Норвегці тому не процесують ся, тому нема у них тільки проступків і злочинів. бо вони люди культурні, значить розумні, о освічені. А такий чоловік за леда марницю не буде тягати ся по судах, бо жале з вирахованом і знає, що волокитство по термінах — се велика втрата, а користі нема найменшої.

Знову-ж Норвегці в більшості народ тверезий і через те нема там і злочинів. Бо відомо прецінь, що всякі образи, бійки, убійства поповнюють найбільше люди в п'яному стані.

І коли у нас прийде до того, що суда будуть пусткувати як у Норвегії?

Тоді, як нарід наш стане освічений, культурний.

Але нарід той мусить стремити до того, бажати сего. Само воно не станеть ся.

Про виріб макарону.

Хто з нас любі читачі не їв тих подовгастих, рурковатих клюсок, які не тільки в Італії, але і по цілім свьіті мають назву „макарону“?

У полудневій Італії макарон звисний є під назвою „машегоні“ і є улюбленою стравою Італійців, дось подібно як у нас на Україні пироги суть улюбленою народною стравою Русинів. В Італії так великий пан як і жебрак уважають його присмаком, без якого годі їм обійтись. Ми знаємо макарон тільки у одним або двох видах, однак у своїй вітчизні має він сотки різних форм; часом товенький як волосочок або грубий як палець, часом маленький як звіздочка. Відповідно до своїх форм, макарон має різні назви у Італії. Італієць найрадше їсть макарон в виді волокна і такої форми макарон находимо найчастійше в Неаполі і в його околиці. Несчислене множество гандлярів того товару стоїть по улицах того міста з педиками, на котрих приготавлиють улюблену страву.

В Італії макарон приготавлиують дуже поспадничю, без ніяких додатків, як се має місце у нас. Варить ся його у воді і подаєть тоді, коли єще є троха твердий. Ті, що їдуть варений макарон у уличних гандлярів ідять його цілком попросту, пальцями, не думаючи навіть о потреби вилок до такої ціли. Італієць держить макарон пальцями високо понад собою, так що конець всегда трафить до рота, а тоді полкає від його, навіть не гризучи.

Звідки походить назва машегоні або машегоні о тім много писали італійські лінгвісти (язикознавці), усякі виводять сю назву від слова „масо“, що означає „папку“ з розвареного бобу, інші знова приписують початок назви з грецького язика, що має і підставу, позаяк Неаполь був

колись грецькою кольонією, а учений Гезихіс з Александрії, який жив прикінці IV ст. по Христі, споминає у своїм словарі страву, яку робили з пшеничної муки, а яка мала бути так смачною, що її назвали „макаріа“ с. е. благословена. Хто однак знає, чи не більше сходить ся з правдою то, що говорить французський учений Toussaint Nolox, що те слово походить від грецького макрос себ-то довгий. Сегодня неконечно макарон потребує бути довгий; однаково смакує правдивий довгий „массегоні“, як і малий, короткий „vermicelli“, або широкий і короткий „pastini“. Найлучший макарон на цілім Апенінським півострові вирабляють в Неаполі, Ліворно, Генуї і Турині; однак нема майже села ані місточка у степі Везувія, щоби тих клюсок не продуковано в кількості майже несчислимій, як наприклад у чудній околиці лежачім місточку Амальфії, де находить ся одна з найбільших фабрик макарону. З тих місцевостей розходить ся макарон по усеї частях свьіта.

До фабрикації макарону надаєть найлучше тверда, склиста і клейка пшениця, а де нема того рода збіжа, додаєть відповідну скількість білка. Насамперед ровчинаєть пшеничну муку в горячій воді, до чого служать в великих фабриках осібні машини, в яких вогка маса дістаєть під тяжке мармурове зубате колесо. Це колесо пущене в рух працює так довго, доки тісто не ствердне. Опісля додаєть троха шафрану, який надає тісту жовтjаву краску; масу ту перекладаєть до циліндра якого снід заосмотрений є в дірочки і які надають вид клюсоккам. За помічю праси поодинокі кавалочки тіста виходять на верх дірочками, через які не може вийти нічо, як тільки те, що фабрикант схоче. Клюски, в той спосіб видобуті сей час ловлять робітники і несуть їх до машини, якої задачію є тяти їх на куски. По укінченю сего діляня перероблюють ті клюски в осібній салі женщины, які надають макаранови різні види і кладуть його на осібних паперових формах. На тім кінчить ся головна праця і тепер заложить все від доброго висушенія тіста, що відбуваєть ся у відповідно огрітих і знаменито провітрянних сушарнях. Селяни з околиці Неаполі не заходять ся так дуже і сумать тісто на сонці під голім небом. Сушене однак вимагає великої праці, позаяк в кождо клюску осібно мусить бути вложений палець, присипаний мукою, щоби в середині полишив ся отвір через цілу довжину. Висушений макарон пакуєть у дерев'яні пуделка, вистелені синім папером, а працю знов сповняють женщины.

Давнійше вирабляли макарон лише в Італії, днесь фабрикують його також в Німеччині, Франції і Австрії та інших державах. Найбільше може спотрібуєть у Европі макарону Англія і там також звертаєть ся на се велику увагу, щоб не кидати клюсок ані до зимної ані літньої води, але-до киплячої, бо тоді, як говорять Англіійці, макарон не тратить смаку і є одною з найпоживнійших мучних страв.

карон лише в Італії, днесь фабрикують його також в Німеччині, Франції і Австрії та інших державах. Найбільше може спотрібуєть у Европі макарону Англія і там також звертаєть ся на се велику увагу, щоб не кидати клюсок ані до зимної ані літньої води, але-до киплячої, бо тоді, як говорять Англіійці, макарон не тратить смаку і є одною з найпоживнійших мучних страв.

Всячина

Рідкі приятелі.

В славній на весь свьіт парижській менажерії завязалась рідка приятель.

Іменно в одній з кліток сеї менажерії сидів величезний тигр з Сенегалю. Пожива сего страшного звіра складалась з сирого мяса і з кількох живих курок або крільків, які ся страшна звірюка поликала одним ликом. Трафилось одного разу, що між звірятами призначенням на поживу тигрови находилась і мала чорненька курочка.

На велике однак здивоване сторожа, що кормив тигра, курочка лишилась живою. Великанський тигр незвичайно тішив ся скаками бідної перестрашеної курочки і цілком її не дотикав.

Від того часу полишалась курочка в клітці тигра і між ними завязалась правдива приятель. Курочка з часом так призвичаїлась до свого товариша, що цілком не боялась страшного реву льва. Вона збирала зерно, яке їй кидав дозорець сей час недалеко від тіла тигра лежаче; проходжувалась поміж ноги тигра, а навіть скакала на його голову і се все тигра цілком не обурювало і він їй не робив ніякої кривди.

Довга самота і нудьга так освоїли тигра, що він віддавна шукав собі товариша, но і знайшов його в курочці.

Як малпи позбулись хвостів.

Лиса сполохали чуйні собаки, як заліз у курник і хотів пірвати курку. В боротьбі з ними стратив він свій гарний пушистий хвіст на котрий був такий гордий. Недобрі собаки відгризли йому сю окрасу гет аж при самім коріні. Він дрозжав з гніву і пустив ся повен встиду і упокоренія у ліс. Гризло його передовсім се, що він найсприятнійший і найхитрійший з усіх звірів дав ся так підійти.

Несподівано почув він гудос малпи сидячої на дереві: „Паночку, запитала вона хіхочучись, а деж Ви загубили Ваш гарний хвістик“?

Однак лис і тепер не стратив голови і відповів: „Де я мій хвіст лишив, питаєть? І ти дійсно сего не знаєш? Не знаєш, що тепер саме є найновіша мода щоби ходити без хвостів? То лиш кілька девоток і кілька пань зі села

носити ще тепер хвости, а усї з лучшого товариства вже позбулись хвостів. Ужже всі воробці знають проте, а Ти певно лиш так жартуєш з мене, коли кажеш, що нічога про се не знаєш“?

Цілком природно — відповіла малпа і сховала хвіст під себе.

В три дні по сім, усї малпи у лісі повідгризали собі хвости.

Книжки

і можна дістати вскладі книжок „Свободи“:

дн.	
Америка	15
Гербр кляс і чому робітники організують ся	15
Беседа Книжочка з образ. ..	35
В Старім і Новім краю	25
Що про звїрята	30
Емігрант	15
Ковнір	10
Гуравлі	10
Гітє, зарібки, організаці і т. п. в Спол. Державах	15
Куб за зуб	10
Коротка Історія Русь	10
Капітаж і праця	15
Казка про Жидів	15
Книжка рахункова	50
Марія	10
Многострадальний народ ..	20
Народний рух австро-угорських Русинів	15
Новий Завіт	\$2
О підземних скарбах	25
Оповідання	10
Про нутро землі	25
Покуса	10
Про гінець свьіта	15
Тсалтир	\$1
Толмова Поляка з Русином ..	10
Релігійні вірованя	20
Слово ч. 5.	15
Слово ч. 6.	15
Страшна пімста	20
Смерть	10
Степові люде	15

Страйк	20
Стрілья на смерть, робітничя драма	15
Сонник	30
Говариска ворожка	15
Хто з чого жие	15
Які то є люди на землі, з 20 образками	50
Як мужик ходив до царя правди шукати	15
Через кордон	15
Руско-англійський глумач ..	60
Молитвенники в красній оправі.	
Бог Надежда моя	\$2.50
Хліб душі	2.50
Друг Душі	1.50
Друг Душі (з звч. пр.) ..	75
Молитвенник малий	1.50
Вінець	1.50
Зборник	2.30

Також можна дістати:

Книжочки колекторські перекладні

Книжочки Братські

Помяник померших душ ..

Метрики хрещеня

Метрики шлюбні

Метрики смерті

Гроші грєба посилати в редакції через лїстї, або через експресовий, або поштовою money order (монї ордер). Money order є карточку, котру дістаєть від почтара або агента на експресовім офісі, пішлїть нам без того ми не годні грошей дістати.

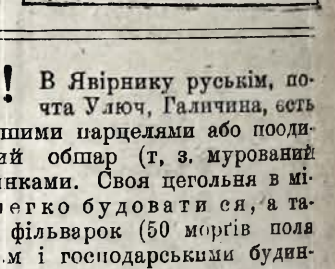
Пишіть на адресу:

Swoboda,
184 Hudson St., New York.

P. HURDUS & CO.

ФОТОГРАФ

Кожного сьотворн Бог на своєму подю, та не кожний принаєть ся, если анї фотограф зробить тобї недобру фотографію.

C. 14 Manhat'n Ave. N.Y. Greenpoint

Земля на продаж!

В Явірнику руським, почасти Улюч, Галичина, єсть зараз до розпродажи більшими парцелями або поодинокими моргами двірський обшар (т. з. мурований двір) враз з лісами і будинками. Своя цегольня в місці, тартак в сусідстві, легко будовати ся, а також вже готовий менший фільварок (50 моргів поля з луками) враз з мешканім і господарськими будинками. Церква і школа з викладовим язиком руським гід боком. Грунт дуже урожайний і легкий до uprawи. Цїна морга від 400 до 1000 корон, тягарів ніяких. Відомість в Зарядї маєтку на місця або у о. Т. Савайки, пароха в Селисках п. Динів.

Найновіша импорт. граюча машина фонограф даром!

Сю машину отримав даром кождий хто замовить нашого російського тютюну за \$6.00. Не вимагаємо від Вас нічога більше, лишень, щоб Ви при кождій нагоді поручували нам тютюн і нашу фірму своїм приятелям і знайомим.

Сей імпортований фонограф є зроблений з найлішого металю, зоосмотренный великою ніжелевою грубою і віддані чисті, являють і сильні звуки. Послаш в наш фонограф, можете в кождий мигли урядити у власній хаті музичай концерт. Вистарчить лиш накрутити музич. плив і належати рекорд, а почуєть найкрасні лісні народні, робітничі, весільні, вивитки в опер і оперет, музку на подионоких і флюженях і струнних метлах, а також орхестр військовий. Слухаючи се, не лиш Вам і цілім Вашій Родині мало переїде час, але розвеселите також своїх приятелів і сусідів.

(34-37)

Наш фонограф є одним з найліпших, які суть від сю нору знаєт. За такий фонограф Ви мусили би заплатити в кождий сторї найменше \$12.00. Ми даємо Вам сей фонограф цілком даром. Прішлїть нам 50 центів вадатку (маркама), а ми пішлемо Вам найліпший російський тютюн вартості \$6.00 і сей правдивий імпортований фонограф враз з рекордами і послоняним ужиття. По огляненю в експресовім офісі додатити решту \$5.50. В хаті можете вирубувати наш фонограф і перекопати ся о його вартості, а еслиби Ви не будїте задоволені, можете вернути нам тютюн і фонограф, а ми відопламо Вам всі владченї гроші.

Повише предложене є аснє і зрозуміле і нема в нїм ніякого риваня або втрати. Курьстайте в нагоді сей час, а побачите, що будете задоволені.

RUSSIAN TOBACCO COMPANY
343 E. 9-th Str., Dep. 8, New York, N. Y.